

TECHNIKOS ŽODIS

• 1969 •

3

Isteigtas 1951 m.

Est. 1951.

Leidžia: Amerikos Lietuvių Inžinierių ir Architektų
S-gos Chicagos Skyriaus Technikinės Spaudos Sekcija.Published by American Lithuanian Engineers and
Architects Association, Inc. Chicago Chapter Tech-
nical Press Section.Prenumerata \$5.00 U.S. metams
Studentams \$2.00 U.S. metams

Yearly subscription — \$5.00 U.S.

PLIAS IR ALIAS ORGANAS

<i>Vyr. redaktorius:</i>	G. J. Lazauskas, 208 W. Natoma Ave., Addison, Ill. 60101. Tel. (312) 543-8198.
<i>Vyr red. pavaduotojas:</i>	K. Kaunas, 6720 So. Winchester Ave., Chicago, Ill. Telef. (312) PR8-2589.
<i>Techn. redaktorius:</i>	J. Slabokas.
<i>Redaktoriai:</i>	Arch. Albertas Kerelis ir J. Rimkevičius.
<i>Atstovai prie T. Ž.:</i>	PLIAS C. V. — prof. St. Dirmantas. ALIAS C. V-bos — Z. Gavelis. ALIAS Chicagos Sk. — R. Šiaudikis.
<i>Administracija:</i>	M. Krasauskas, A. Pargauskas ir A. Smolinskas Adresas: A. Pargauskas, 6643 So. Francisco Ave., Chicago, Ill. 60629, U.S.A. Tel. PR 8-5825
<i>Red. bendradarbių kolegija:</i>	Dr. Algirdas Avižienis, Karolis Bertulis, K. Burba, Juozas Dačys, prof. St. Dirmantas, Zenonas Gavelis, dr. J. Gimbutas, dr. St. Juzėnas, Bronė Kova, dr. Almis Povilas Mažeika, V. Petraitis, V. Senuta, J. Sližys ir D. Šatas.

TECHNIKOS ŽODŽIO ATSTOVAI

ANGLIJOJE

J. Vilčinskis, 5 Holmside Rd., London S. W. 12,
England.

AUSTRALIJOJE

1. J. Riauba, 9 Harrow St., Brighton Gdns,
South Australia.

KANADOJE

1. P. Lelis, 325 Seaton St., Toronto 2, Ont. Canada.
2. V. Stankevičius, 4900 Grand Blvd. Montreal 29,
P.Q., Canada.

KOLUMBIJOJE

J. Kalėda, Apartado Aereo 1720, Medellin,
Colombia, S.A

BRAZILIJOJE

Z. Bačelis, Caixa Postal 9102, Sao Paulo, Brazil, S.A.

A. V-bėse

1. Z. Gavelis, 897 E. Broadway, So. Boston,
Mass., 02127.
2. K. Krulikas, 93-11, 114th St., Richmond Hill 18,
L. I. N.Y. 11418.
3. S. Juzėnas, 15491 Ward St., Detroit, Mich. 48227
4. E. Arbas, 306 22nd St., Santa Monica,
Calif. 90402.
5. V. Grudzys, 1025 Wingohocking St., Philadelphia
Pa., 19039.

TURINYS

Kanados PLIAS Pirmasis Suvažiavimas	
Profesinių ir mokslo darbų paroda PLIAS	
Suvažiavime	J. V. DANYS
PLIAS uždaviniai ir veiklos apimtis	J. SLIŽYS
Lietuvos mokslininkų apsilankymas J.A.V-se	J. A. BILĖNAS
Šių laikų architektūra Lietuvoje ..	B. JANAVIČIUS
Zvejybos pramonė dabartinėje Lietuvoje ir kituose	
Pabaltijo kraštuose	A. P. MAŽEIKA
Inž. Antanas Novickis	K. KAUNAS
Gyvenime ir veikloje	

CONTENTS

WLEAA of Canada Convention at Ottawa	
Professional Projects and Scientific Publication	
Exhibit at WLEAA Convention ..	J. V. DANYS
Goals and Activities of WLEAA	J. SLIŽYS
Lithuania's Scientist Visit to U.S. ..	J. A. BILĖNAS
Present Day Architecture in Lithuania	B. JANAVIČIUS
Fishing Industry in Lithuania and along the	
Baltic Sea	A. P. MAŽEIKA
Eng. A. Novickis-	K. KAUNAS
Our Activities	

VIRŠELYJE: Vilniaus "Dainavos" restorano naktinio
baro fragmentas; arch. arch. A. Stapulionis ir H. Cu-
kermanas; metalo plastika dail. K. Valaitis (1964)COVER: Interior Design of Restaurant „Dainava“ —
Vilnius, Lithuania, by Arch. A. Stapulionis and B.
Cukermanas. Metal Decorations by K. Valaitis.

TECHNIKOS ŽODIS

NR. 3(115)

1969 M.

GEGUŽĖS — BIRŽELIS

XIX METAI

Mūsų bendroje inžinierių ir architektų veikloje, už Lietuvos ribų, nemažą svorį turi Kanadoje gyveną kolegą, susibūrę į tris PLIAS skyrius. Taip pat pastaroji Pasaulinės Lietuvių Inžinierių ir Architektų Sąjungos Centro Valdyba yra išrinkta Kanadoje iš Ottawos ir Montrealio kolegų. Tokiu būdu, ir pats pasaulinės mūsų sąjungos veiklos apjungimo centras yra Kanadoje.

Reikia pripažinti, kad šiais metais veiklos atžvilgiu kanadiečiai mūsų neapvylė, iš anksto vieningai išnagrinėję veiklos aplinkybes, sėkmingai įvykdydami šių metų gegužės 17 - 18 dienomis Kanados PLIAS skyrių pirmąjį suvažiavimą ir reikšmingą profesinių ir mokslo darbų parodą, prieidami bendros išvados — glaudesnio bendradarbiavimo labui, sudaryti vietinę Kanados PLIAS valdybą, kurios tikslas — jungti bei vienyti Kanados PLIAS skyrių ir paskirų kolegų veiklą, tuo palengvinant pačiai visuotinei PLIAS Centro Valdybai jungti ir koordinuoti visų pasaulio kraštų kolegų veiklos darbą.

Skaitytojas šiame TŽ numeryje ras plačiau apie šį svarbų Kanados kolegų taip darnų suvažiavimą ir apie bendruosius PLIAS reikalus. Tačiau T. Žodžiui, ir daugeliui iš mūsų, rūpi, kad tai neliktų vien tik įdomiu pasįskaitymu bei nuotraukų iš suvažiavimo peržvelgimu, bet, kad tuo kanadiečių veiklos nuotaikos pakilimu mes visi gyventume, daugiau susirūpintume savo organizuotumu, kad ir kituose T. Žodžio numeriuose tęstume tą atnaujintą veiklos mintį, kad kiekvienas bendradarbis bei skaitytojas pasisakytų ir keltų naujų minčių, ieškotų naujų kelių mūsų paskirų skyrių ir bendroje visos sąjungos veikloje.

Sekdami kanadiečių kolegų pavyzdžiu, daugiau junkimės į bendrą darbą, tiek visuomeninėje, tiek profesinėje veikloje, ar savo spaudoje. Visiems veiklos durys atviros: tiek vyresniosios, tiek ir jaunesniosios kartos kolegoms! Ypač jaunesnieji savo energija ir naujais kūrybiniais įnašais daug galėtų prisidėti prie profesinės spaudos ir bendros veiklos pakėlimo.

PLIAS Centro Valdybai, Kanados krašto PLIAS vietinei vadovybei ir visiems PLIAS skyriams linkime sėkmės, gyvinant ir judinant mūsų sąjungos bendrinę veiklą.

KANADOS PLIAS PIRMASIS SUVAŽIAVIMAS

Sudaryta Kanados krašto vietinė PLIAS Sąjunga

Kanadoje Toronto ir Montrealio PLIAS skyriai įsikūrė prieš dvidešimt, o Ottawos — prieš dešimt, metų. Tačiau, pirmasis bendras Kanados PLIAS skyrių suvažiavimas įvyko tik šių metų gegužės 17 ir 18 dienomis Ottawoje. Rengėjai buvo visi trys minėti skyriai ir PLIAS Centro Valdyba, dabar esanti Kanadoje — Ottawoje.

Vienas iš suvažiavimo tikslų buvo sudaryti vietinę (PLIAS) sąjungą Kanadoje. Bendradarbiavimo reikalas buvo jaučiamas jau seniai, o ypatingai tai parodyškėjo paskutiniiais metais. Taip pat ir PLIAS Centro Valdyba priėjo išvados, kad toks vietinis apsijungimas PLIAS rėmuose pagyvins ir suvienys organizacijos veiklą Kanadoje ir taip pat padės visuotinei PLIAS organizacijai. Tokios vietinės sąjungos sudarymo reikalas ir statusas iš anksto buvo svarstomi skyriuose ir prieita bendro susitarimo, todėl suvažiavime visa tai vienbalsiai priimta po labai trumpų diskusijų. Statusas yra trumpas — turi tik 6 paragrafus. Toji vietinė Kanados krašto sąjunga vadinsis PLIAS KANADOJE, o įstatai ir taisyklės bus tie patys, kaip ir bendrosios PLIAS S-gos. Kanados PLIAS valdybos pareigas eis kurio nors išrinkto skyriaus valdyba, revizijos komisijos — kitų skyrių valdybų pirmininkai, o garbės teismas bus PLIAS centrinis garbės teismas. Šia paprasta organizacijos schema nesukuriama naujų institucijų, o tik igalinama glaudžiau koordinuoti veikimą Kanadoje ir tuo palengvinama palaikyti PLIAS Centro Valdybos ryšius su paskirais vienetais.

Toronto PLIAS skyriaus valdyba išrinkta ateinantiems dvejiems metams sudaryti Kanados krašto PLIAS vietinę valdybą.

Atidaromasis posėdis

Suvažiavimas prasidėjo gegužės 17 d. registracija ir atidaromuoju posėdžiu. Posėdį pradėjo ir jam pirmininkavo Ottawos PLIAS skyriaus pirm. dr. A. Jurkus, talkininkaujant Toronto PLIAS skyriaus pirm. B. Baranauskui ir Montrealio skyriaus sekr. V. Zubui. Sekretoriatą sudarė L. Giriūnas ir dr. R. Knys-tautas iš Montrealio. Į garbės prezidiumą buvo pakviesti: J. V. Danys — PLIAS c.v. pir-

mininkas, dr. A. Butkus — PLB c.v. vykd. vicepirmininkas, J. Augustinavičius — ALIAS c. v. narys, prof. S. Dirmantas — Technikos Žodžio atstovas ir buv. PLIAS c.v. pirmininkas, kun. dr. V. Skilandžiūnas — Ottawos lietuvių kapelionas ir V. Prisčepionka — KLB Ottawos apylinkės pirmininkas. Po invocacijos, Kanados ir Lietuvos himnų, mirusiųjų narių — K. Bubelio, P. Čeponio, M. Gvildžio ir A. Slapšio — prisiminimo, trumpą atidaromąją kalbą pasakė J. V. Danys, PLIAS c.v. pirmininkas.

PLIAS c.v. pirmininkas savo kalboje pirmiausia nurodė, kad šiandien technika yra tiek pažengusi, kad daugybė dalykų šiandien laikoma kasdienine būtinybe, kai prieš keliasdešimt metų tie patys dalykai buvo dar neįmanomi. Pavyzdžiui, elektros naudojimas įvairiausiems reikalams šiandien tiek priprastas, kad niekas nė nepagalvoja, kiek inžinierių ir kitų įvairių specialistų reikalinga jos gamybai ir patiekimui, kiek reikia įdėti darbo pastatymui didžiulių hidroelektrinių, jas sujungti į kraštą aptarnaujančią sistemą, kiek sudėtingos aparatūros yra panaudota elektros perteikimui, automatiškam kontroliavimui, apsaugai ir t.t. Niekas apie tai dabar jau negalvoja, — laiko, kad elektros tiekimas yra būtinas dieną naktį ir ištisus metus. Dabar, gi, visi domisi didesnėmis techniškėmis problemomis.

Inžinierius ir architektas tampa vis mažiau pastebimas, nes visuomenė yra daugiau susipažinusi su technika ir yra pripratusi prie tobulų technikos patarnavimų. PLIAS yra profesinė organizacija, todėl jos veikla, palyginus yra profesinė organizacija, todėl jos veikla, yra tyli, lengvai nekrintanti į akį, nors ji duoda labai produktyvius vaisius, pvz., kiek buvo suorganizuota įvairių techniškų kursų Vokietijoje ir t.t. Be to, PLIAS yra ne tik profesinė, bet kartu ir lietuviška bendruomeniška organizacija, todėl jos profesinė veikla derinama taip kad ji būtų naudinga lietuvių tautai ir jos laisvės kovai.

Šis pirmasis Kanados PLIAS suvažiavimas bus istorinis ne tik dėl to, kad yra pirmas. Čia yra atstovaujami kelių kartų įvairiais laikais ir įvairias mokyklas baigusieji inžinieriai: yra lietuvių inžinierių, baigusių mokslus Rusijoje dar prieš Lietuvos nepriklausomybės atgavimą ir aktyviai dalyvavusių Nepriklausom-

Pasaulinės Lietuvių Inžinierių ir Architektų Sąjungos (PLIAS) Kanados skyrių suvažiavimas Ottawoje 1969 m. gegužės 17–18 d.d. Atidaromojo posėdžio prezidiumas: (iš k. į d.) V. Zubas — Montrealio PLIAS skyriaus valdybos narys, prof. gen. S. Dirmantas — buvęs PLIAS c.v. pirmininkas, V. Prisčepionka — Ottawos L.B. pirmininkas, kun. dr. V. Skilandžiūnas — Ottawos lietuvių klebonas, dr. A. Jurkus — Ottawos PLIAS skyriaus pirmininkas, kalba J. V. Danys — PLIAS Centro Valdybos pirmininkas, dr. A. Butkus — Pasaulio L.B. Centro Valdybos vykd. vicepirmininkas, J. Augustinavičius — ALIAS Centro Valdybos narys, B. Baranauskas — Toronto PLIAS skyriaus pirmininkas.

mos Lietuvos ir jos inžinerijos kūrime, — yra inžinierių, baigusių Lietuvoje, — taip pat pradėjusių mokslus Lietuvoje ir baigusių kituose kraštuose, — pagaliau — yra jauniausiųjų, kurie visus mokslus pradėjo ir baigė šiame kontinente, ir jau įsigijo daktaro laipsnius. Visų šių kartų inžinieriai ir architektai yra atstovaujami profesinių ir mokslo darbų parodoje. Matome, kad septyni iš jų yra atstovavę Kanadai tarptautinėse konferencijose savo darbais ir daugelis yra atspausdinę savo darbus ne tik Kanados, bet ir JAV ir įvairių Europos kraštų specialiuose žurnaluose. Tai konkretus įrodymas, kad mūsų tauta yra gyvastinga ir dvasiškai pajėgi, nes jos vaikai inžinerijos ir mokslo srityse gali ir svetur pasiekti aukšto lygio rezultatų.

Dr. A. Butkus, PLB. c.v. vicepirmininkas, savo kalboje pabrėžė, kad PL Bendruomenė laiko inžinierių ir architektų sąjungą labai svarbiu veiksmu išsivijojus lietuvių gyvenime ir deda daug vilčių, kad ji kaip profesinė organizacija, įjungs į lietuvišką darbą jaunesniųjų kartų savo profesijos kolegas, t.y., ne tik į savo organizaciją, bet ir į Lietuvių Bendruomenės veiklą. Pastebėjo, kad Kanados ir Australijos Lietuvių Bendruomenės yra palyginamai stiprios ir glaudžiau jungia visus lietuvius, negu JAV-bėse.

Dėl pastarojo pareiškimo tektų pastebėti, kad, gyvenant Kanadoje, sunku suprasti, kaip kitur Lietuvių Bendruomenė nėra pati aukščiausioji - jungiančioji organizacija. Mūsų akimis žiūrint, Lietuvių Bendruomenė yra lietu-

vių tauta už Lietuvos ribų. Visos kitos organizacijos, kultūriniai sambūriai veikia savarankiškai, siekiasavo specifinių tikslų, bet bendrieji lietuvių reikalai turi būti atstovaujami Lietuvių Bendruomenės.

Toliau žodžiu sveikino J. Augustinavičius — ALIAS vardu, prof. S. Dirmantas — Lietuvių Profesorių Draugijos, Lietuvių Veteranų Sąjungos Ramovės, „Plieno“ vyrijos globėjų ir savo vardu. V. Prisčepionka — Kanados Lietuvių Bendruomenės Ottawos apylinkės vardu ir A. Paškevičius — Kanados Lietuvių Fondo vardu.

Raštu sveikino dr. C. Čepas — Kanados LB Krašto Valdybos pirmininkas, V. Bernotas — PLIAS Įgaliotinis Australijoje, V. Venckus — PLIAS Įgaliotinis Pietų Amerikoje ir Venecuelos Lietuvių Bendruomenės pirmininkas, J. Vilčinskas — PLIAS Įgaliotinis Anglijoje, ALIAS skyrius Čikagoje, G. J. Lazauskas — „Technikos Žodžio“ redaktorius, PLIAS Sydney skyrius Australijoje ir Bronius Galinis — ALIAS centro valdybos narys Bostone.

Paskaitų sesija

Paskaitų sesiją pravedė B. Baranauskas, Toronto PLIAS skyriaus pirmininkas. Paskaitos buvo aukšto profesinio lygio, išsamiai paruoštos ir klausytojams pateiktos įdomia forma.

L. Balsys savo paskaitai pasirinko temą — „Formos klausimas“ ir nagrinėjo jos reikšmę industrinėje statyboje ir mechaninės inžinerijos projektavime. Paskaitą gausiai iliustravo skaidrių paveikslais, pirmiausia palygindamas

Prof. S. Dirmanas, Chicago, inž. B. Baranauskas ir inž. J. Sližys, Toronto.

įvairius architektūrinius ir skulptūros kūrinius, ar jų siluetų formą, su pramoniniais pastatais, su alyvos valyklomis ir t.t., bei mechaniniais įrengimais, pvz. Manhatano dangorėžių panoramą su rafinerijos siluetu. Šitos formos yra panašios. Taip pat yra daug panašumo tarp pramoninių (industrinių) formų ir modernios skulptūros ar architektūros formų. Taigi, pramonė lyg ir savaime ieško, ar atranda, estetinių balansuotų formų, kurios tuo pat duoda produktyvų sprendimą. Toliau pademonstravo, kad pasirenkant specialias sferines, parabolines formas, galima sutaupyti medžiagas, tuo būdu atpiginant pramoninius gaminius. Taip pat nagrinėjo kai kurias specialias projektavimo problemas, būtent — alyvos ar aukšto spaudimo tankus, pailiustruodamas vaizdais iš savo praktikos.

Dr. A. Kulpavičius kalbėjo „Lietuviškų bruožų architektūroje klausimu“. Paskaita ypatingai gausiai buvo iliustruota skaidrėmis, kurios kartu sudarė paskaitos papildymą, vaizdingą papildomą tekstą. Pirmiausia nagrinėjo bendrai klasikinius stilius ir jų žinomus būdingus pastatus lygino su atitinkamo stiliaus bažnyčiomis ir pastatais, statytais Lietuvoje. Iš skaidrių buvo matyti, kiek to stiliaus pastatai darėsi skirtingi Lietuvoje, taigi, kiek jie įgydavo lietuviškumo bruožų. Klasikiniai goti-

Kanados PLIAS suvažiavimo dalyviai: (iš k.) inž. J. Mališka, Montrealis, architektai dr. A. Kulpavičius, Toronto ir V. Zubas Montrealis.

kos, renesanso ir baroko pastatai Lietuvoje buvo skirtingo pobūdžio nuo to stiliaus pastatų, esančių kituose kraštuose. Taigi, senieji monumentalūs Lietuvos pastatai yra šaltinis lietuviško stiliaus studijoms.

Dr. A. Kulpavičius, nagrinėdamas liaudies architektūrą, ir čia ypač pabrėžė proporcijų svarbumą. Savo paties originaliu metodu analizavo, pvz., lietuviškų gonkų ir kitų pastatų proporcijas. Jos atitiko klasikinių teorijų reikalaujamas proporcijas. Pateikė eilę vaizdų iš dabartinės Lietuvos statybos, bet neparodė mūsų architektūrinių pastatų, statytų Amerikoje, nors ir pats autorius yra suprojektavęs Kanadoje ir JAV keliolika pastatų, ar atlikęs jų vidaus įrengimus. Paskaitininkas pabrėžė aplinkos įtaką architektūroje ir paminėjo švedų architektūrą, kuri dar nėra atskiras stilius, bet turi savo aiškų savitą pobūdį.

J. V. Danys, PLIAS centro valdybos pirmininkas (deš.) ir L. Giriūnas PLIAS centro valdybos narys.

Pabaigai M. Meiliūnas pademonstravo garinį ir spalvotą filmą „Mikro bangų sistemos įrengimų statyba Kanadoje“. Gana įdomiai pavaizduoti didžiuliai darbai sunkiose sąlygose: kalnuose, arktikoje, miškuose.

Darbo posėdžiai

Darbo posėdžiui gegužės 18 d. pirmininkavo PLIAS c.v. vicepirmininkas Iz. Mališka iš Montrealio. Posėdis praėjo sklandžiai ir darbingai. Per tas beveik tris valandas buvo sudaryta vadovaujantieji organai, plačiai išdiskutuota simpoziumo tema „PLIAS uždaviniai ir veiklos apimtis“. Pritarta ALIAS pasiūlymui —

sekantį ALIAS suvažiavimą šaukti Toronte. Kartu būtų ir PLIAS suvažiavimas.

Čia pateikiame pagrindines diskusijų išvadas, liečiančias PLIAS veiklą. Visų kraštų inžinierių ir architektų organizacijos turi turėti efektyvų koordinacinį centrą, tačiau pats veikimas paskiruose kraštuose turėtų būti savarankiškas ir pagrindinė veikla turėtų reikštis skyriuose. Laiku neprisiauginome pakankamai vadovų iš jaunesniosios kartos (tas gal dar daugiau būdinga bendroms lietuvių organizacijoms), todėl į tai reikia atkreipti ypatingą dėmesį ir šią padėtį bent ateityje atitaisyti. Mūsų atvykusioji karta parodė didelį potencialą tiek kūrybai, tiek ir profesiniam išikūrimui naujose sąlygose. Turime šį kūrybinį potencialą perduoti jaunesniosioms kartoms. Jaunoji karta parodė, kad profesiniai yra pajėgi pasiekti didelių rezultatų. Gyvenimo sąlygoms keičiantis, turime ieškoti naujų veiklos formų ir įtraukti į PLIAS, tuo būdu ir į Lietuvių Bendumenę, mūsų jaunuosius profesionalus.

Bendri parengimai

Suvažiavimo banketo The Savoy viešbutyje, šeštadienį, gegužės 17 d. kalbėtoju buvo prof. S. Dirmantas. Jis kalbėjo apie lietuvių inžinierių ir architektų draugijų istoriją. Iš tikrųjų mūsų organizacijos pradžia prasidėjo prieš 50 metų, kai 1918 m. keliolika inžinierių Vilniuje įsteigė pirmąją draugiją. Lietuvos vyriausybei persikėlus į Kauną, draugija persiorganizavo ir 1924 m. sušaukė Lietuvos inžinierių konferenciją. Didelio masto suvažiavimas įvyko 1938 m. Kaune. Vokietijoje, 1946 m. Wuerzburgo suvažiavime įsteigta lietuvių in-

Kanados PLIAS skyrių suvažiavimas Ottawoje, 1969. V.17-18. Dalis darbo posėdžio dalyvių.

žinierių tremtinių draugija, vėliau pakeitusi vardą į Lietuvių Inžinierių Sąjungą Užsienyje ir 1949 m. persiorganizavusi į Pasaulinę Lietuvių Inžinierių ir Architektų Sąjungą (PLIAS), kurios centras 1950 m. perkeltas į JAV.

Sekmadienį, gegužės 18 d. kun. dr. V. Skilandžiūnas Arkivyskupijos Katedros koplyčioje atlaikė pamaldas ir, suvažiavimo proga, pasakė pritaikytą pamokslą. Kaip vienas iš suvažiavimo dalyvių spaudoje rašė, tai buvusi lyg ir trečioji suvažiavimo paskaita. Kun. dr. V. Skilandžiūnas kruopščiai išskaičiavo senosios Lietuvos žinomus architektus, jų pastatytas bažnyčias ir kiek jos pasižymėjo lietuvišku pobūdžiu, ar turėjo atpažįstamų tautiškų bruožų. Taip pat paminėjęs didžius šių dienų technikos laimėjimus, priminė, kad dvasioje žmogus liko lyg ir pasimetęs, ir šiandien pergyvena krizę.

Sekmadienį dar buvo suorganizuota Kanados Valstybinės Meno Galerijos, Parlamento Rūmų ir Ottawos tulpių bei miesto apžiūrėjimas. Suvažiavimas baigtas pobūviu Danių namuose.

Suvažiavimo atidaromojo posėdžio dalyvių dalis. (Ottawa, 1969.V.17—18).

PROFESINIŲ IR MOKSLO DARBŲ PARODA KANADOS PLIAS SUVAŽIAVIME

J. V. Danys

Reikia džiaugtis, kad pirmoji tokio pobūdžio paroda, Kanadoje, buvo labai sėkminga. Parodoje dalyvavo 30 asmenų su 110 profesinių ir mokslinių darbų.

Architektūrinius darbus išstatė keturi dalyviai: dr. A. Kulpavičius (Lietuvių bažnyčios ir kultūrinio centro Detroite perspektyvinis vaizdas), J. Ladyga („Drive-in“ bažnyčios projektas ir trys kiti darbai), V. Trečiokas (šv. Raimundo bažnyčia Hull, Que., Arch. L. Sarra-Bournet priežiūroje ir 3 darbai), V. Zubas („Baltijos“ stovyklos pastatai ir dar 2 darbai).

Iš bendrųjų darbų prof. S. Dirmantas išstatė 4 spausdintus darbus.

Elektrotechnikos srities darbus išstatė dr. R. Bartnikas (6 spausd. darbai, iš jų „Pulsed Corona Loss Measurements in Artificial Voids and Cables“, 37 p., skaitytas konferencijoje „Conference Internationale des Grands Reseaux Electriques“, Paris, 1966); dr. A. Jurkus (8 spausd. darbai, iš jų „A Coaxial Radio-Frequency Power Standard“, atspausdintas

IEEE Transactions on Instrumentation and Measurement“, USA., 1966); A. Ketvirtis — knyga „Highway Lighting Engineering“, Toronto, 1967, 333 psl.

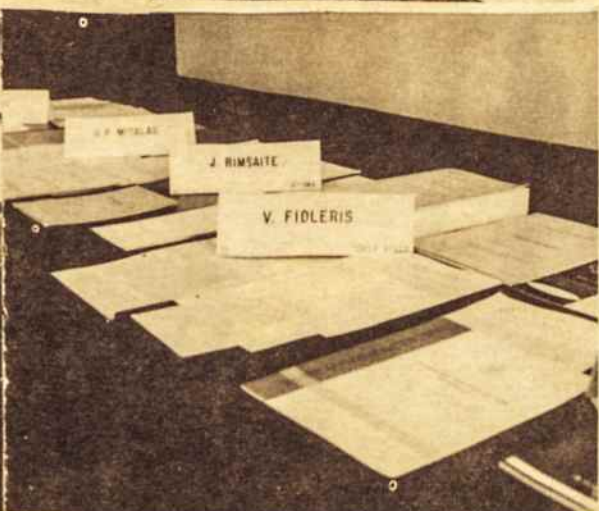
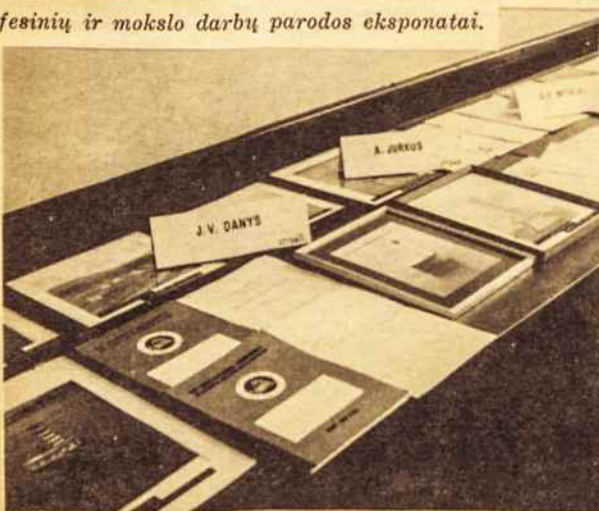
Iš geodezijos srities buvo T. Šiurnos spausd. darbai ir medalis.

Iš geologijos srities darbus išstatė du dalyviai: R. A. Jurkus, geologiniai užtvankos profiliai ir dr. J. Rimšaitė — knyga „Studies of Rock-Forming Micaceous“, Dept. of Energy, Mines and Resources, Ottawa, 1967, 82 p., 9 plates, 4 diagr. ir 4 spausd. darbai skaityti tarpt. geologinėse konferencijose JAV, Indijoje ir Čekoslovakijoje.

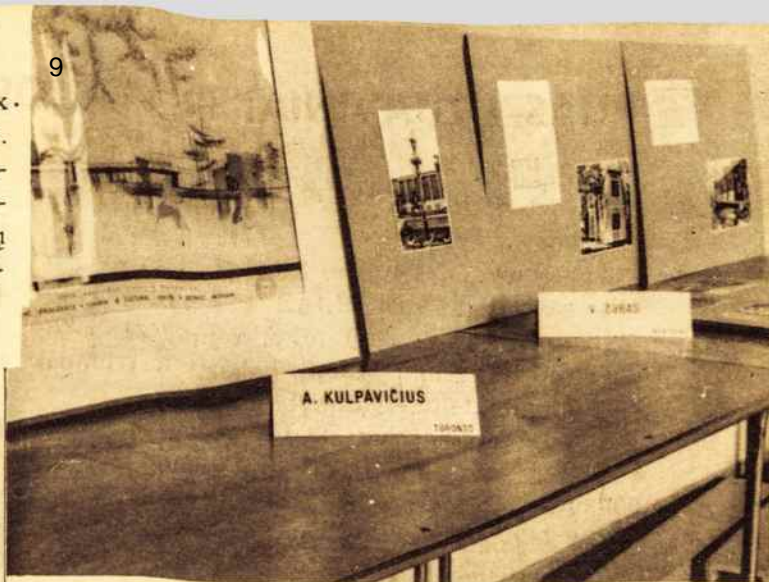
Iš mechanikos srities išstatė dr. A. E. Aneliūnas (4 nuotraukos iš popieriaus gamybos industrijos tyrinėjimų ir 3 spausd. darbai, tarp jų „A Practical Method for Measuring Absolute Reflectances“, kartu su S. M. Chapman, Pulp and Paper Research Institute of Canada paskaita, skaityta metiniame suvažiavime 1968); dr. R. Knystautas (9

Profesinių ir mokslo darbų parodos eksponatai.

įvairių spausd. darbų, tarp jų, pvz., „Diagnostic Experiments on Converging Detonations“, kartu su B. Lee, E. Dueck ir A. Lee skaityta IV Internaciniame Kongrese E. Mach Institute Freiburg, Vokietija); G. Mitalas, M. Sc. (11 darbų spausdintų Kanadoje ir JAV, pvz., „An Assessment of Com-

Profesinių ir mokslo darbų parodos eksponatai.

mons Assumption in Estimating Cooling Loads and Space Temperatures“, Transactions ASHRAE, 72nd Annual Meeting, 1965).

Metallurgijos sritį atstovavo dr. V. Fidleris su 12 spausd. darbų įvairių kraštų žurnaluose, daugiausia iš atominių įmonių tyrimų srities, pvz., „Uniaxial In-Reactor Creep of Zirconium Alloys“, Journal of Nuclear Materials, 26(1968) p. p. 51-76, Amsterdam, Holland.

Iš pramoninės inžinerijos srities išstatė A. Bulota, J. Bulota, Z. Lapinas ir S. Naginionis (6 nuotraukas — stambių pramoninių įrengimų, dirbant F. J. Raskin Inc. firmoje).

Statybos srities darbus reprezentavo 11 dalyvių, kurių dauguma parodoje dalyvavo grupėmis, kaip dirbantieji projektavimo ir statybos firmose. Parodoje buvo išstatyta projektų, modelių ar atliktų darbų nuotraukos ar perspektyviniai vaizdai.

J. V. Danys, dabar dirbantis Department of Transport, dalyvavo su 3 užtvankų ir 5 švyturių projektais ir 3 spausdintais darbais (iš jų „Prince Shoal Lighthouse“ buvo skaityta VII Tarptautinėje Švyturių ir Laivininkystės konferencijoje 1965 m. Romoje, Italijoje).

A. Kličius, A. Dainius ir J. Kibirkštis, dirbantieji Bechtel Corp., Montreal, dalyvavo su 3 projektų nuotraukomis ir brošiūromis. Nikelio, vario ir ge-

Lietuvių inžinierių - architektų žurnalai (1946—1969).

ležies rūdos apdirbimo įmonės, statytos Kanadoje ir kitur.

Iz. Mališka, A. Daugelavičius, V. Stankevičius, J. Dabkus, J. Zabieliauskas, V. Šipelis ir J. Lukoševičius, dirbantieji E. & B. Cowen, Consltg. Engineers, Montreal, išstatė 4 projektų, modelių ir perspektyvinių vaizdų nuotraukas ir brošiūras. Projektai buvo iš didžiulių popieriaus ir popiermalkių apdirbimo įmonių, pastatytų ar statomų įvairiose Kanados vietovėse.

Taip pat buvo išstatyta Lietuvių Inžinierių ir Architektų Sąjungos 1946-69 metų žurnalų rinkinys. Žurnalas pradėta leisti Vokietijoje 1946 m. pavadinimu „Inžinieriaus Kelias“ ir iki 1948 m. išleista 10 numerių. Tuo pat laiku išleista ir 2 numeriai „Technikos Pasaulio“. Tada buvo popieriaus ir spaudos priemonių nepritekliaus metai. Šiam spaudos darbui reikėjo daug pasiryžimo ir įdėti daug darbo. 1951 m. JAV-bėse mūsų periodinės profesinės spaudos darbas atgaivintas, pradėjus leisti „Technikos Žodį“ Chicagoje.

„Technikos Žodyje“ buvo atspausa nemaža straipsnių, parašytų lietuvių inžinierių, dabar gyvenančių Kanadoje, bet tat atskirai šioje parodoje neįstatyta.

PLIAS UŽDAVINIAI IR VEIKLOS APIMTIS

10

Inž. J. Sližys, Toronto, Ont. Canada

Čia norėčiau trumpai pasidalinti su kolegomis savo mintimis PLIAS (Pasaulinės Lietuvių Inžinierių ir Architektų Sąjungos) reikalu, mesti žvilgsnį į praeitį, dabartį ir trumpai pagvildinti ateities galimybes.

Po pasaulinės katastrofos atvykę į mums svetimus kraštus, nemokėdami kalbos ir nežinodami vietos sąlygų, su giliu ilgesiu savo prarastos tėvynės, dauguma iš mūsų jautėsi pasimetęs, išsiblaškęs ir ne vienas ėmėsi net paprasto juodo darbo, neturėdamas lėšų rytojaus dienai. Tuo laiku kiekvienas žodis iš autoritetingo asmens, ar organizacijos, buvo mums padrąsinantis ir labai brangus. Mūsų inžinierių ir architektų profesijoje tokia organizacija ir buvo PLIAS bei jo Centro Valdyba, kurią daugiausia sudarė buvę profesoriai ir šiaip žinomi dar iš Lietuvos laikų technikos darbuotojai. Kad ir būdami daugumoje vyresnio amžiaus, jie buvo dar užtektinai darbingi ir entuziastingai ėmėsi PLIAS tvarkymo reikalų. Be abejo, tuo laiku PLIAS organizacija buvo mums visiems lyg atsparos taškas, pradėjęs mums tremties gyvenimą, ir morali paspirtis, prisitaikant mums prie naujų darbo ir aplinkos sąlygų. Ji paskatino ir padrąsino mus visus steigti vietinius skyrius ir pradėjo konkrečią, apčiuopiamą veiklą, apjungiant mūsų išblaškytus po visą pasaulį lietuvius inžinierius ir architektus.

Iš senų laikų yra sakoma, kad geriausias gydytojas yra laikas. Mūsų pradinės žaizdos apgijo, mes geriau pradėjome orientuotis naujoje aplinkybėje, griebtis geresnio darbo ir tvirtiau stoti ant savų kojų. Deja, stiprėjant mūsų asmeninei padėčiai, PLIAS Centro svarba mūsų tarpe pradėjo mažėti, o ir PLIAS veikla lyg ir išsisėmė.

Mano manymu, keturios pagrindinės priežastys prisidėjo prie šio reiškinio:

Viena: pirmieji PLIAS kūrėjai ir Centro Valdybos nariai, profesoriai Šimoliūnas, Kolu-paila, Jurskis ir daugelis kitų pasitraukė iš šio pasaulio, o jaunesnieji nerodė ypatingo noro imtis gana nedėkingo darbo, turėdami dar dirbti savo profesijoje, ir, žinoma, tvarkyti dar daugybę savo asmeninių neužbaigtų reikalų.

Antra: visai susilpnėjo lėšų plaukimas į PLIAS Centrą, o be lėšų net ir paprasto lai-

ko negali pasiūsti, nekalbant jau apie kitas išlaidas, surištas su platesne veikla.

Trečia: ALIAS (Amerikos Lietuvių Inžinierių ir Architektų Sąjungos) atšalimas dėl PLIAS organizacijos, o be ALIAS rimtos paramos PLIAS beveik nustoja savo prasmės.

Ketvirta: mūsų pačių gal perdidelis pasyvumas ir inertiškumas platesnėms lietuvių bendruomenės ir mūsų tautinėms problemoms. Mes gal perdaug rūpinamės savo kasdieniais reikalais, nors tai yra visai suprantama ir natūralu: mes dauguma atvykome į šiuos kraštus, kaip stovime. Gyvenimą teko pradėti kurti iš pat pagrindų, dažnai jau vyresniame amžiuje. Saugumo jausmas ir verčia mus gal ir perdaug kreipti dėmesio į savus rūpesčius.

Esant tokiai situacijai, mūsų Toronto PLIAS skyriaus pastarajame visuotiniame susirinkime buvo plačiau diskutuota susidėjusi padėtis ir net buvo siūloma pavesti PLIAS funkcijas ALIAS sąjungai, kaip pagrindinei ir stipriausiai inžinierių ir architektų organizacijai už Lietuvos ribų.

Padėtis atrodė gana kritiška, bet čia Ottawos skyrius parodė pagirtinos iniciatyvos ir ryžtingumo, sudarydamas dabartinius PLIAS Centro organus, pritraukdamas Montrealį ir Toronto, už ką tenka jiems visiems pareikšti mūsų gilų dėkingumą ir pagarbą, o ypatingai jos veikliam pirmininkui kolegai J. V. Daniui.

Taip gana sunkiai riedant mūsų organizacijos ratams, ne vienam gali kilti mintis, ar beverta tą vežimą iš viso dar stumti pirmyn?

Žiūrint į ateitį, norėčiau būti optimistu ir matyti ją gražesnėje ir padrąsinančioje šviesoje. Manau, kad ta padėtis, kokia dabar yra susidariusi, gali užsitęsti ir ilgesnį laiką, bet dėl to nereikėtų nuleisti rankų ir atšalti mūsų sąjungai. Ateityje daug vilties dedu į mūsų vidurinę ir jaunąją inžinierių ir architektų generaciją. Dabartinėse šių kraštų sąlygose yra visos galimybės, kad ji sukurs sau gražų ir saugų gerbūvį, ir galės be skriaudos sau žymiai daugiau prisidėti prie palaikymo savo sąjungos ir, platesne prasme, prie visos Lietuvos laisvimo problemos. Tačiau, nėra ko užmerkti akių: daug iš jų atkris ir pasiners svetimos aplinkos jūroje, bet, reikia tikėtis, kad tie, ku-

Simpoziumo nariai: (iš k.) J. Augustinavičius, ALIAS Clevelandas, J. V. Danys PLIAS, Ottawa, I. Mališka, PLIAS Montrealis, J. Sližys PLIAS Toronto, dr. J. Rimšaitė, PLIAS Ottawa, V. Zubkus PLIAS Montrealis.

rie išlaikys savo pareigos jausmą tėvynei — Lietuvai, keleriopai atstos atkritusius.

Atsiradus daugiau lėšų, ir PLIAS veiklos galimybės pasidarys daug platesnės ir gyvesnės. Tuo laiku jau pradės išeiti ir į pensiją dar darbingi inžinieriai ir architektai, pilnai materialiai aprūpinti. Reikia tikėti, kad su mielu noru ne vienas iš jų norės pašvesti kad ir nedidelę dalį savo ilgo laisvo laiko Lietuvos reikalams, plačioje šio žodžio apimtyje. Talkininkų trūkumo, kuo mes dabar labai nusiskundžiame, manau, jau nebebus.

Nemanyčiau, kad PLIAS išsivystytų plačiau grynai profesinėje srityje. Mes visi priklausome vietinėms profesinėms organizacijoms, nepalyginamai už mus stipresnėms. Per jas ir kitais, išeinančiais iš šių kraštų sąlygų, keliais galėsime sėkmingai žengti pirmyn savo profesijose. Aš palikčiau PLIAS sąjungai siauresnę užduotį, tik kaip lietuvių inžinierių ir architektų sąjungai, tuo pačiu ribojant mūsų tikslus — daugiau surištus su Lietuvos problemomis.

Šia kryptimi, manyčiau, ir reikėtų vystyti mūsų pastangas ateityje.

Pirma: artimai tarpusavyje bendradarbiauti ir, kiek galima, patraukti į savo tarpą lietuvių jaunimą, baigiantį čia aukštuosius technikos mokslus.

Antra: ne vienas iš mūsų tarpo užims atsakingas pozicijas savo darbovietėse. Jie galėtų padėti, suteikdami darbą lietuviams inžinieriams ir architektams. Džeto amžiuje pasaulis susitraukė ir atstumai iš visų žemės rutulio kraštų sumažėjo iki valandų laiko. Turint gerą registraciją ir informaciją, būtų galima parūpinti geresnį darbą mūsų jauniems inžinieriams ir architektams.

nieriams ir architektams. Džeto amžiuje pasaulis susitraukė ir atstumai iš visų žemės rutulio kraštų sumažėjo iki valandų laiko. Turint gerą registraciją ir informaciją, būtų galima parūpinti geresnį darbą mūsų jauniems inžinieriams ir architektams, nesvarbu, ar jie gyventų Australijoje, Brazilijoje, Argentinoje, Europoje ar kur kitur.

Trečia: reikia manyti, kad ta azijatiška sistema Rusijoje irgi pasikeis ir bus galima išvystyti glaudų bendradarbiavimą su Lietuvos inžinieriais ir architektais, ir tuo stiprinti išsivystymą ryšius su senąja tėvyne. Tam reikėtų pradėti ruošti iš anksto.

Ketvirta: aš laikau, kad ir PLIAS organizacija yra viena iš priemonių palaikyti mūsų tarpe tautinę atsakomybę ir pareigą mūsų senajai tėvynei — Lietuvai. Kodėl mes čia susirinkome? Ne todėl, kad mes esame inžinieriai ir architektai, bet todėl, kad mes esame **lietuviai** inžinieriai ir architektai.

(Inž. J. SLIŽIO paskaita skaityta 1969 m. gegužės 18 d. Ottawoje, Kanados PLIAS skyrių pirmajame suvažiavime).

Lietuvos mokslininkų apsilankymas J.A.V-bėse.

Dr. Jonas A. Bilėnas

Praėjusių metų rudenį teko susitikti savo namuose su lietuviams mokslininkais, dalyvavusiais Tarptautinėje Elektrografijos konferencijoje, 1968 m. rugsėjo 4 - 6 d.d. Rochester, N.Y. Atvykusieji lietuviai mokslininkai dirba puslaidininkų elektrografijos srityje. Ši sritis yra viena iš penkių svarbiausių mokslo šakų Lietuvoje (1), todėl buvo įdomu betarpiškai susipažinti su tos srities dabartine padėtimi ir jos darbuotojais.

Rochester konferencijon iš Lietuvos buvo atvykę penki asmenys. Dr. Jurgis Viščakas yra

Vilniaus Universiteto Puslaidininkų Katedros vedėjas. **Rimantas Baltrušaitis** — Technikos mokslų kandidatas (2) Lietuvos TSR Mokslų Akademijos Elektrografijos Institute. Chemijos mokslų kandidatas **Jonas Sideravičius** yra laboratorijos vedėjas tame pačiame Elektrografijos Institute. Kiti du konferencijos dalyviai, su kuriais neteko susipažinti, buvo **Norbertas Galvydis** ir **Viktoras Čepenka** iš Elektrografijos Instituto.

Iš pasikalbėjimų paaiškėjo, kad puslaidininkų sritis Lietuvoje yra ypatingai populia-

ri, nes šią šaką baigusieji. paprastai, gauna darbus Lietuvoje, puslaidininkų pritaikymo pramonėje. Šiuo metu Vilniaus Universiteto Puslaidininkų Katedra turi daugiau negu šimtą studentų (tai didelis skaičius, net amerikietišku mastu matuojant). Norinčiųjų į katedrą patekti skaičius yra didelis, todėl studentų atranka daugiausia ribojasi tik medalistais (3). Pagrindinė tyrimų kryptis dabartiniu metu sukasi į didelės varžos puslaidininkų foto laidumą. Eksperimentiniai ir teoretiniai bandymai daromi nustatymui nevienodo krūvio nešėjų generacijos išilgai elektrinio lauko stiprumo. Tas praktiškai panaudojama elektrografijoje, vidikonuose, daugiakanaliniuose fotoelektriniuose keitikliuose ir t.t. Dėl šios priežasties, atrodo, yra susidaręs gan stiprus ryšys tarp Vilniaus Universiteto Puslaidininkų Katedros ir Lietuvos Mokslų Akademijos Elektrografijos Instituto, kuris tiesioginiai vysto elektrografijos bei vidikoninių vamzdelių pramonę Lietuvoje.

Puslaidininkų Elektrografijos sritis, kaip jau minėta, yra viena iš penkių pagrindinių mokslinio darbo sričių Lietuvoje. Šioje srityje lietuviai turi vadovaujamą vaidmenį Sovietų Sąjungoje. Taip pat jie kviečiami konsultacijoms kitų Sovietų Sąjungos įstaigų (4). Be to, jų darbais gana plačiai susidomėta ir Vakaruose: pastaraisiais metais 7 jų straipsniai buvo priimti skaityti tarptautinėse konferencijose. Ypač stambus jų darbo indėlis yra teorija, aiškinanti elektrostatinio vaizdo mechanizmą elektrografijoje.

Taip pat teko netiesioginiai susipažinti su šiluminių mainų sritimi, kuriai vadovauja LT SR Mokslų Akademijos viceprezidentas dr. **Algirdas Žukauskas**. Šiluminiai mainai yra taip pat viena svarbiausių mokslinių sričių Lietuvoje. Keletas šios srities straipsnių buvo atspausdinti vakariečių spaudoje (5, 6).

Vilniaus Universitetas ir Mokslų Akademinija, atrodo, yra gana dinamiškos institucijos. Šiuo metu prie Vilniaus Universiteto statomas, taip vadinamas, universiteto miestelis su probleminėmis laboratorijomis. Abiejų institucijų svarba ir įtaka Vilniaus miestui yra labai didelė. Teko girdėti iš Lietuvoje viešėjusių turistų, kad Vilnius esąs gerokai sulietuvinęs ir kad to daline priežastimi yra Vilniaus Universiteto ir Mokslų Akademijos lietuviškumas (7).

Baigiant, norėtusi pateikti Rochester konferencijoje skaitytų straipsnių abstraktus.

(a) J. Viščakas, V. Gaidelis, A. Matulionis, E. Montrimas, A. Šatas, **Seleno rekombinacija elektrografiniuose sluoksniuose.**

Eksperimentiškai ištirta rekombinacija, generuojant elektros krūvio nešėjus šviesa, vienus ir dvipusės injekcijų atvejais. Nustatyta, kad nuo skirtingų paviršių injektuoti elektronų ir skylių srautai tarpusavyje nesąveikauja, kas nepaaiškinama rekombinacijos teorija per lokalius lygius. Stebėtiesiems eksperimentams paaiškinti, sukurta nauja rekombinacijos, valdomos elektriniu lauku, teorija. Teoretiniai skaičiavimai gerai derinasi su gautomis eksperimentinėmis kreivėmis.

(b) J. Viščakas, E. Montrimas, A. Pažėra, **Seleno elektrografinių sluoksnių greitas išsielektrinimas.**

Tirta greito išsielektrinimo stadija nuo 10^{-7} iki 10^{-2} sek., apšviečiant stipriai absorbuojamos šviesos trumpais impulsais (10^{-7} sek.), panaudojant tiek diferencialinius, tiek ir integralinius metodus. Nustatyta tranzito laiko priklausomybė nuo erdvinio krūvio pasiskirstymo. Teoriškai apskaičiuotas erdvinio krūvio pasiskirstymas, vienus injekcijos atveju, parodo nevienalytinį jo pasiskirstymą, net esant nehomogeniškai pasiskirčiams prilipimo centrums. Eksperimentas gerai patvirtina toretinius skaičiavimus ir turi didelės reikšmės elektrografinių sluoksnių savybėms pagerinti.

(c) J. Sideravičius, **Acetileninių polimerinių puslaidininkų fotolaidumo spektrinis pasiskirstymas.**

Pagaminti nauji elektrografiniai sluoksniai pasižymi labai dideliu foto jautrumu, mažai nusileidžiančio seleninių sluoksnių fotojautrumui. Tai jautriausi polimeriniai sluoksniai elektrografijoje. Nustatyta, kad spektrinio fotojautrumo nesutapimas, elektrografiniame ir fotorezistoriniame režime susijęs su stipraus lauko efektu elektrografiniame režime.

1) D. Šatas, *Metmenys*, Nr. 14, 1967.

2) Mokslų Kandidatas Lietuvoje reiškia priešdaktarinį mokslo laipsnį.

3) Medalistais Lietuvoje vadina gambiausius gimnazijos abiturientus, baigusius su ypatingai aukštais pažymiais.

4) D. Šatas, *Metmenys*, Nr. 11, 1966.

5) A. Žukauskas ir A. Ambrazyavichus, *International Journal of Heat and Mass Transfer*, 3, 1961.

6) R. Viskanta ir D. Šatas, Darbų apžvalga, *International Chemical Engineering*, 4, Nr. 4, 1964.

7) Žinoma, tas lietuviškumas yra ribotas: pvz., Vilniaus Universiteto fizikos darbų žurnalas yra leidžiamas rusiškai; lietuvių kalba dedami tik abstraktai.

Žvejybos pramonė dabartinėje Lietuvoje ir kituose Pabaltijo kraštuose.

Dr. A. P. Mažeika

Rusų okupuotoje Lietuvoje žvejybos išsivystymas ir su tuo susijusi įtaka visam krašto ūkiui ir socialinei struktūrai yra gana panaši kaip Latvijoje ir Estijoje, išskyrus kai kuriuos pradinius skirtumus. Lietuva neturėjo ilgos jūrų pakrantės ir, palyginti, gerai įrengtų uostų, kaip mūsų šiaurės kaimynai. Klaipėdos uostas ir kraštas prisijungė prie nepriklausomos Lietuvos tik 1923 m. Prieš Pirmąjį Pasaulinį karą Klaipėdos uostas buvo vokiečių naudojamas popiermalkių tranzitui iš rusų imperijos. Uostas buvo apleistas, sekus ir jokių būdu nepritaikytas visapusiškam jūriniam susisiekimui. Nepriklausomos Lietuvos pirmaeiliai siekimai buvo pastatyti gerai įrengtą uostą, išugdyti prekybos laivyną ir išmoksinti reikiamą personalą jūrinio ūkio vykdymui.

Patyrimo ir išteklių stoka neleido daryti jūrinio ūkio pažangos taip sparčiai, kaip norėta. Tačiau Klaipėdos uostas buvo išplėstas, sumodernintas ir gerai pritaikytas pastoviai didėjančiai apyvartai ir besikeičiančiam judėjimo pobūdžiui. Sukurtas prekybos laivynas augo kas metai dydžiu ir pelningumu. Deja, kada pradiniai sunkumai buvo nugalėti ir įgytas patyrimas tolimesniam sėkmingam plėtojimuisi, toji pažanga, dėl karo ir rusų okupacijos, buvo sustabdyta.

Žvejyba, tačiau Lietuvoje taip sėkmingai nesiplėtė, kaip laivininkystė, daugiausia dėl žemės ūkio produktų pertekliaus, kuriam nebuvo pakankamai rinkų. Rinkų stoka buvo sukelta pasaulinės ūkinės krizės, tačiau Lietuvos specifiniai ūkiniai sunkumai (po 1933 m.) buvo dar ir dėl nuolatinio politinio įtempimo su nacine Vokietija.

Tokiose sąlygose žvejybai nebuvo paskatinimo vystytis. Vis dėlto, svarbūs žingsniai buvo padaryti: pastatytas Šventosios uostas, įsteigta žuvies apdirbimo įmonė Klaipėdoje ir pradėtas pakrančių jūrinės žvejybos mechanizavimas.

Jūrinis ūkis buvo daugiau išsivystęs Latvijoje ir Estijoje, todėl jų patyrimas ir specialistų skaičius buvo pranašesnis. Dėl to, tenka manyti, kad dabar Lietuvos kolonizavimas rusais per žvejybą yra spartesnis Lietuvoje, negu kituose Pabaltijo kraštuose.

Pabaltijo kraštų žvejybos pramonė rusų ir pasaulio žvejybos fone

Sovietinė rusų imperijos bendra žuvienos gamyba 1958 m. buvo 2,936,400 tonų. (Jungtinių Tautų Statistika, 1966). Septynių metų laikotarpy gamyba beveik padvigubėjo, bet augimas nebuvo tolygus visuose žvejojimo baseinuose. Palyginamojoje lentelėje I yra atžymėti kraštai su stambiausia žvejybos pramone, o taip pat ir Pabaltijo kraštų žvejybos pramonės duomenys. Peru žvejybos pramonė yra daugiausia pritaikyta pašariniam žuvienos produktams ir trąšoms, o tik maža dalis mitybai. Rusų imperijos žuvienos pramonė yra trečioji savo didumu pasauly, ir todėl Pabaltijo kraštų vaidmuo toje gamyboje vis didėja. Pabaltijo kraštuose 1965 m. buvo tik 3 % visos sovietinės rusų imperijos gyventojų, o žvejybos produkcija sudarė 15 %. Tas santykis nuolat didėja, pvz. Lietuvos produkcija buvo skaičiuojama 270,000 tonų 1966 m., 300,000 — 1967 m., o 1970 m. (dabartinio penkmečio pabaigoje) tikimasi iki 400,000. Lietuvos metinis žvejybos padidėjimas 1966 ir 1967 m. buvo 12 %. Prieleidžiama, kad tiek pat padidėjo ir kituose

ŽUVŲ PRAMONĖS PALYGINAMOJILENTELĖ I STAMBIEJI GAMINTOJAI IR PABALTIO KRAŠTAI, 1965

Kraštai pagaminę per 10 ⁶ tonų	Tūkstančiai tonų.	Kraštai aplink Baltijos jūrą	Tūkstančiai tonų.
Peru	7,461.9	Lietuva	240.9
Japonija	6,879.0	Latvija	293.5
SSSR	5,099.7	Estija	181.1
USA	2,701.1	Pabaltijo kraštai	717.5
Norvegija	2,280.1	Karaliaučius	553.5
Indija	1,331.3	Leningradas	81.0
Kanada	1,258.7	Vakarų baseinas	1,350.0
Ispanija	1,203.5	Danija	340.7
Islandija	1,198.9	V. Vokietija	632.0
D. Britanija	1,046.8	Švedija	364.6
		Lenkija	297.5
		R. Vokietija	224.9
		Suomija	73.5

Pasaulinė gamyba 52,400,000 tonų

Pabaltijo kraštuose, kai visoje Rusijoje žvejyba tepadidėjo tik 5 % — 1966 ir 8 % — 1967 m.

Žvejybos organizacija

SSRS žvejyba yra sutelkta keturiuose pagrindinėse srityse, kaip jie vadina, baseinuose. Tolimųjų rytų baseinas turi turtingus žvejybos plotus arti rytinių Sibiro uostų, tačiau didelis atstumas iš gamybos plotų iki sunaudojimo centrų labai pakelia žuvienos kainą. Šiaurinis baseinas, su didžiuoju centru Murmanske, yra arti turtingų žvejybos plotų Barenso ir Baltojoje Jūrose. Šis baseinas yra sezoniškai ribotas ir taip pat dar gana tolimas nuo sunaudojimo centrų. Trečiasis — Ukrainos baseinas Juodojoje ir Azovo jūrose, ir vidaus vandenyse. To baseino žuvies produkcija 1965 m. buvo 589,400 tonų. Tai mažiausias baseinas iš keturių svarbiųjų. Ketvirtasis — vakarų baseinas, susidedąs iš 5 žvejybos bazių: Leningrado, Estijos, Latvijos, Lietuvos ir Kaliningrado (Karaliaučiaus).

Vakarų baseinas buvo išugdytas, rusams okupavus Rytprūsius ir Pabaltijo kraštus. Jo pagrindiniai pravalumai yra šie: 1. uostai yra arti arba pačiuose sunaudojimo centruose, 2. Atlante yra daug gerų žvejybos plotų, kuriuos galima išnaudoti pakaitomis, prisitaikius prieš metų laikų.

Vakarų baseino gamybos dalis, visoje Rusijos žvejybos apimtyje, 1958 m. buvo 14 %, o 1963 m. pasiekė 22.5 % 1967 m. — 24 %. Septynymety, tarp 1958 ir 1965 m., metinis padidėjimas buvo 17 % — vakarų baseino ir 10 % — visos Rusijos (Gargasas 1965). Panašus augimas vyko per pastaruosius trejus metus.

Pačiame vakarų baseine stambiausia žvejybos pramonė yra sutelkta Karaliaučiuje su 40 - 42 % viso vakarų baseino, toliau seka Latvija 21 - 22 %, Lietuva 19 - 20 %, Estija 11 - 12 % ir Leningradas 6 - 7 %. Šis santykis yra maždaug nusistovėjęs, bet jei jis keistųsi, prileidžiama, kad žymesnis didėjimas būtų Karaliaučiuje ir Klaipėdoje, nes šie abu uostai yra neužšalantieji ir artimiausi nuo atlantinių plotų. Atlantinius žvejybos plotus pasiekti ir grįžti, užtrunka 2 dienas ilgiau iš Rygos, 3 dienas iš Talino ir 5 dienas iš Leningrado, negu iš Klaipėdos ir Karaliaučiaus. Atrodo, kad yra tendencija žvejybos plėtimo planavime didžiuosius laivus telkti daugiau į Klaipėdą ir Karaliaučių, nors esami uostų įrengimai yra palankesni Latvijoje ir Estijoje. Žybaus anks-

čiau minėto santykio pasikeitimo, tur būt, artimu laiku neįvyks. Klaipėdoj vykstanti didžiulės laivų remonto įmonės statyba rodo, kad uosto plėtimas bus nemažas. Toje laivų remonto įmonėje dirbs 10,000 darbininkų, o tai taip pat reiškia ir didelę naujų rusiškųjų kolonistų bangą. Dabar esąs rusų skaičius Klaipėdoje rodo, kad bent pusė darbininkų naujoje remonto įmonėje bus ne lietuviai, todėl su tuo susijęs spėjamas rusų padaugėjimas bus apie 15 - 20 tūkstančių.

Žvejybos pramonė ir struktūra Lietuvoje

Lietuvos žvejybos plotais yra natūralūs vidaus vandenys bei tvenkiniai, Baltijos jūra ir Atlantas su Šiaurės ir kitomis priklausančiomis jūromis.

Lietuvos vidaus vandenys nėra labai produktyvūs, tačiau jų našumas galėtų būti pakeltas. Žvejybai reikšmingų yra 760 upių ir upelių, ilgesnių negu 10 km, kurių bendras ilgis 22,000 km. Ežerų yra 2833 ir jų bendras plotas 87,000 ha. Lietuvos ribose esančios Kuršių Marių dalies plotas yra 39,100 ha. Dirbtiniai tvenkiniai 1960 m. sudarė 2,650 ha (Sakalauskas, 1966 m.) Kauno Jūros plotas yra 6350 ha.

Vidaus vandenų produkcija 1960 m. buvo 2,350 tonų (Sakalauskas, 1966), bet 1967 m. buvo minima 3,850 tonų ir numatoma pakelti iki 6,810 tonų 1970 m. (Tiesa 251, 1967). Tvenkiniai naudojami daugiausia karpių auginimui, o jų skaičius bei plotas yra nuolat didinami. Sakoma, kad jų būsią 7,400 ha — 1970 m. (Sakalauskas 1966). Vidaus vandenų žvejyba yra organizuota kolūkių būdu ir, atrodo, kad rusų šioje žvejybos srityje dar nėra daug, tačiau administratyviai vidaus vandenys yra Maskvos žvejybos ministerijos žinioje.

Vidaus vandenų žvejyba sudaro tik 2 % Lietuvos žvejybos produkcijos, bet tai yra svarbu šviežios žuvies aprūpinimo atžvilgiu. Dviejų procentų santykį yra mėginama išlaikyti, keliant vidaus žvejybą tuo pačiu žingsniu, kaip ir okeaninę (Gargasas 1965).

Pakrančių žvejyba Baltijos jūroje yra taip pat vykdoma kolūkių būdu. Žvejoja mažais laivais, kurių motorai maždaug yra 70-80 HP, panaudodami velkamus tinklus. Būdingas toks kolūkis yra Šventojoje. 1967 m. liepos mėn. jie turėjo 24 motorines valtis, o bendros pajamos iš žvejybos buvusios 260,000 rublių per 1966 m. Nusiskundžiama (Tiesa 158, 1967), kad produk-

Kavinė "Neringa" Vilniuje, arch. arch. A. ir V. Nas vyčiai, dail. dail. K. Jankauskas ir V. Povilaitis (1959)

ŠIŲ LAIKŲ ARCHITEKTŪRA LIETUVOJE

Neseniai, Čikagoje, lankėsi iš Lietuvos atvykęs architektas Bronius Janavičius (1949 m. baigė Kauno Politechnikos Institutą) pastaruoju metu daugiausia pasireiškęs interjerų kūrybos srityje. Mūsų paprašytas, jis sutiko šio straipsnio pasidalinti mintimis apie Lietuvos dabartinę architektūrą. Kadangi autorius atsitiktinai turėjo tik interjerus iliustruojančią medžiagą, tad tik ji šiame straipsnyje tenaudojama.

A. Kerelis

Vykdamas į JAV aplankyti giminių, nebuvau numatęs čia daryti pranešimų, o juo labiau rašyti apie šiuolaikinę Lietuvos architektūrą; pagaliau, neturiu „po ranka“ ir geros iliustratyvinės medžiagos (ji, gi vaizdingiau kalba už geriausią tekstą...)

Mano nuomone, netolimoje ateityje galėsime prisiųsti Jūsų žurnalui ištisą straipsnių ciklą žymiai išsamiau ir profesionaliau nušviečiant bei iliustruojant Lietuvos nūdienės architektūros atsiekimus.

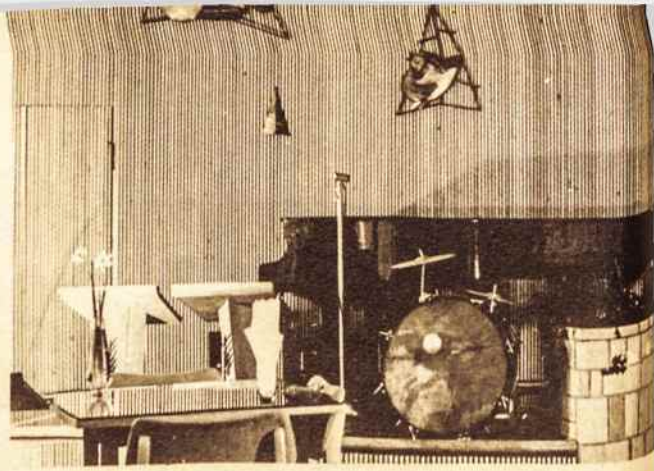
Pradedant trumpą Lietuvos šiuolaikinės architektūros apžvalgą, reikia pirmiausia paminėti gausų, naujai išaugusį lietuvių architektų būrį (virš 600), baigusius mokslus pokario metais Kauno Politechnikos Institute ir Valstybiniame Dailės Institute Vilniuje. Visi jie sėkmingai dirba kūrybinį darbą įvairiose institutuose ir biuruose, mokslo įstaigose, rajonuose, statybinėse organizacijose, statybą kontroliuojančiose administracinėse pareigose ir pan.

Visų stambiausių Lietuvos miestų išplanavimas ir užstatymas vykdomas prisilaikant paruoštų (ir gerai išstudijuotų visais aspektais) generalinių planų. Ypatingai kruopščiai, visapusiška analize pagrindžiant paruošti, ir palapsniui įgyvendinami Vilniaus ir Kauno Senamiesčių išplanavimo ir užstatymo rekonstrukcijos generaliniai planai.¹

Bendrai, visų Lietuvos miestų tolimesnis planingas augimas ir kitos su tuo susijusios gausios problemos buvo išspręstos ir pasiūlytos Lietuvos respublikos teritorijos paruoštame rajoninio (regionalinio) planavimo kompleksiniame projekte.² Šis didžiulis darbas yra baigtas ir respublikos vyriausybės aprobuotas — juo remiantis yra numatyta Plungės, Utenos, Alytaus ir kitų miestų racionalus išvystymas, siekiant miestuose progresyvaus pramonės įmonių augimo, gyventojų kultūrinio - buitinio aptarnavimo lygio pakėlimo ir kitų problemų išsprendimo. Vilniuje ir Kaune, kaip pakankamai stambiuose miestuose Lietuvos są-

Vaikų kavinė "Nykštukas" Vilniuje, arch. J. Makariūnas, dail. V. Laurušas (1965 m.)

Kavinės "Tartu" fragmentas, arch. arch. A. Vainada ir A. Zeidotas, metalo plastika dail. Tiju Vainadienė

"Dainavos" restoranas, arch. A. Stapulionis ir H. Cukermanas (1964 m.)

Parduotuvė "Svajonė" Vilniuje, arch. S. Masalskis (1966 m.) dešinėje, viršuje

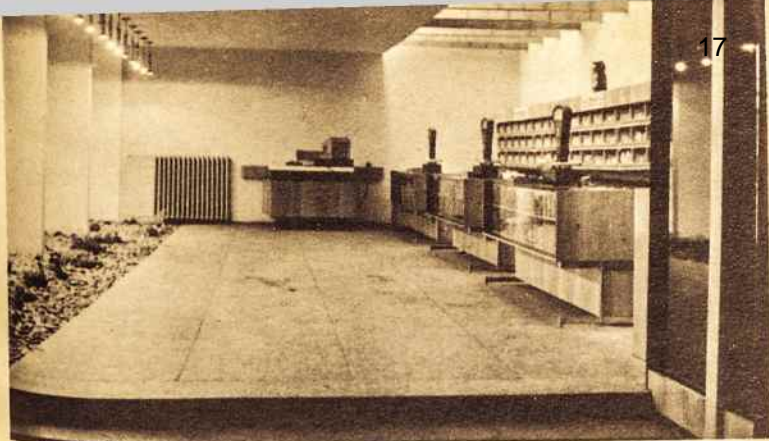
ŠIŲ LAIKŲ ARCHITEKTŪRA LIETUVOJE

lygomis, (kiekviename virš 300,000 gyventojų), šiuos miestus auginantieji faktoriai numatomi ateityje silpniau ugdyti, negu anksčiau paminėtuose.

Daugiabučiai gyvenamieji namai Lietuvos miestuose statomi ištaisais kompleksais naujai įsisavinamose teritorijose ir kooperatinės statybos principais.³ Gyvenamieji namai, daugiausia 4 - 5 aukštų, statomi pagal tipinius projektus. Šie projektai yra nuolat tobulinami, atsi-

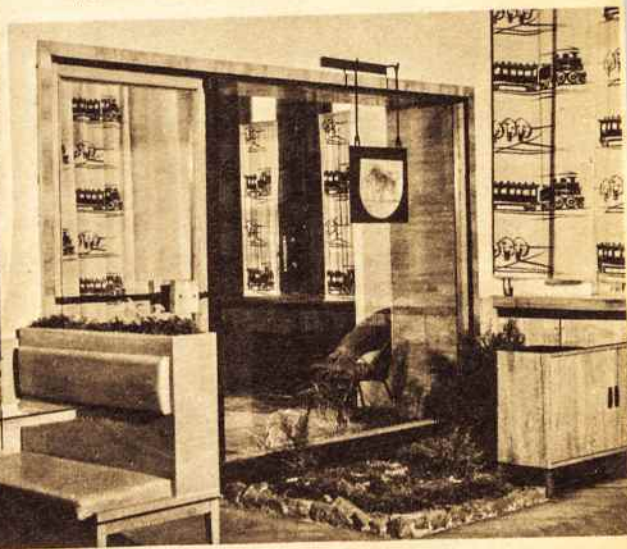
Kavinė "Tulpė" Kaune, arch. arch. A. Mikėnas ir V. Dičius (1963 m.)

Arch. Bronius Janavičius su žmona Vlada

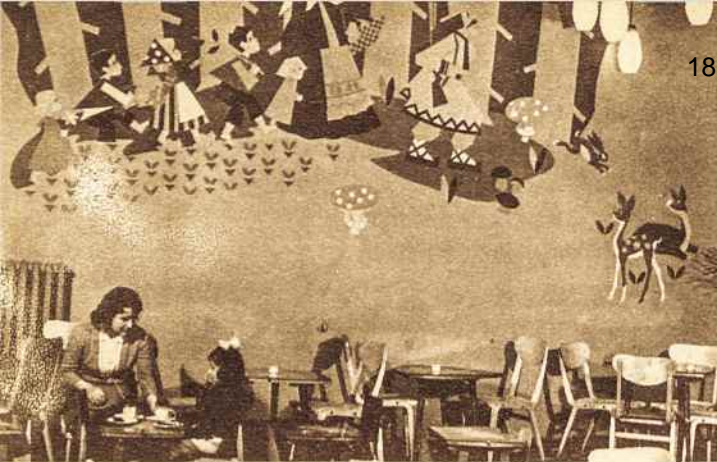
Kauno geležinkelio stoties restorano fragmentas, arch. A. Zeidotus, dail. Tiju Vaivadienė (1965 m.)

Studentų valgykla Vilniaus Universitete, arch. A. Gabūnas (1965 m.)

Valynės parduotuvė Kaune, arch. V. Ušinskaitė (1963 m.)

Vaikų kavinė „Pasaka“ Kaune, arch. V. Ušinskaitė, dail. A. Survila (1962 m.)

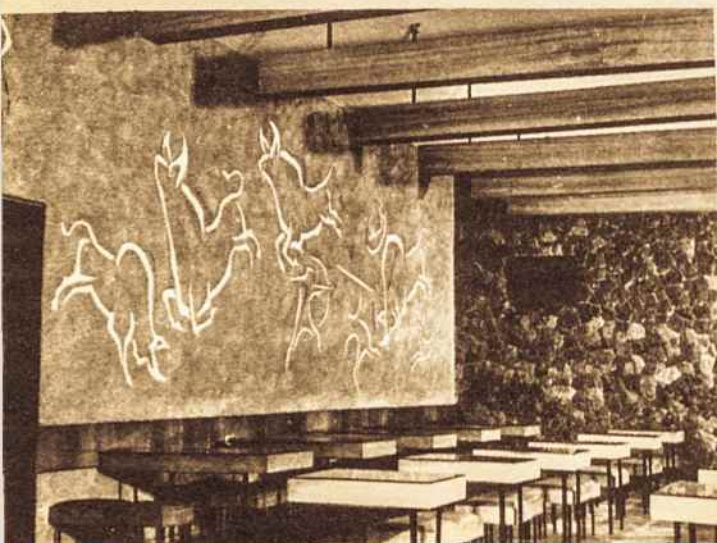
sakant pasenusių. Eksperimentuojama pasiekti kuo įdomesnius, plastiškesnius gyvenamųjų namų tūrų sprendimus (kol kas jie dar kiek monotoniški), gerinant butų išplanavimą ir įrengimą, panaudojant surenkamus konstruktyvinius elementus, nepamirštant ekonomijos ir kitų reikalavimų.

Pagal kompleksiniai išspręstus stambesnių miestų pramonės rajonų ir mazgų projektus Lietuvoje vykdoma, palyginti, plati pramonės įmonių statyba. Pvz., Kaune, Žaliakalnyje, Palemono link, 1966 m. buvo baigta stambios acetatinio šilko gamyklos statyba (užstatymo plotas apie 70 ha), kurioje, mūsų nuomone, pavyko suderinti architektūrinius, funkcionalius, inžinierinius, gamybinės estetikos ir kitus reikalavimus.

Paminėtini darbai architektūrinių paminklų, restauracijos ir rekonstrukcijos srityse (Trakų, Kauno, Raudondvario ir t.t.). Nemaža dėmesio skiriama landšafto, bei žemės ūkio architektūros vystymui.

Išraiškinga šiuolaikinė Lietuvos architektūra pasižymi naujai pastatyti visuomeninės paskirties pastatai — Statybininkų rūmai Vilniuje (1965 m.)⁴, Parodų rūmai Vilniuje (1968 m.)⁵, Pramonės statybos projektavimo insti-

Kavinė „Taurus“ Vilniuje, arch. V. Batisa (1962 m.)

tutas Kaune (1962 m.)⁶, „Baltijos“ viešbutis Kaune (1968 m.)⁷, Kauno Politechnikos Instituto Statybos ir Radioelektronikos fakultetų rūmai (1965; 1969 m.)⁸, Klaipėdos miesto kultūros rūmai (1963 m.), Panevėžio Dramos Teatro rūmai (1968 m.)⁹, ir t. t. Pradėta 22 aukštų viešbučio „Lietuva“ Vilniuje statyba¹⁰. Dengta sportinė arena Vilniuje¹¹, ir kitų daug įdomių projektų bręsta Lietuvos architektų kūribinėse dirbtuvėse — Vanagupės kurorto (tarp Palangos ir Šventosios) gyvenvietė, Vilniaus ir Jurbarko miestų centrų išplanavimas ir užstatymas, nauji gyvenamieji rajonai Vilniuje, Kaune, Šiauliuose (su stambiais prekybiniais centrais ir vidurinėmis mokyklomis). Neringos (Nidos ir Juodkrantės) landšaftinis išplanavimas ir užstatymas, eilės stambių projektinių institutų Vilniuje ir Kaune rūmai ir kita.

Architektūros mokslų daktarai, profesoriai K. Šešelgis, E. Budreika, A. Spelskis, architektūros mokslų kandidatai A. Lukošaitis, F. Bielinskis, S. Abramauskas, J. Minkevičius, A. Pilypaitis ir eilė kitų vykdo mokslinius darbus analizuodami lietuvių liaudies ir monumentalios architektūros palikimą, nagrinėja respublikos urbanistines, šiuolaikines architektūros teorijos bei praktikos apibūdinimo problemas.

Paskutinio dešimtmečio laikotarpyje lietuvių architektai nemažai pasiekė visuomeninių pastatų interjero kūryboje.¹² Tikriausia, visiems žinoma, kaip plačiai ir teigiamai buvo komentuojama architektų A. ir V. Nasvyčių „Neringos“ kavinės Vilniuje rekonstrukcija ir interjeras (1959 m.)¹³ Jų pasiūlytoji koncepcija Lietuvos interjerų sprendimuose kūrybiniai apjungti šiuolaikinius mokslo ir technikos pasiekimus su nacionalinio liaudies meno tradicijomis, buvo kitų autorių sėkmingai tęsiama, individualiai interpretuojama ir vystoma.

Mums atrodo, kad išraiškiausiuose šios srities objektuose (be paminėtos „Neringos“) — kavinė „Taurus“ Vilniuje (1961 m.)¹⁴, Miestų statybos projektavimo instituto rūmai Vilniuje (1961 m.)¹⁵, „Trijų Mergelių“ restoranas Kaune (1967 m.)¹⁶, ištisi šimtai naujų parduotuvių, kinoteatrų, vaistinių, ryšių skyrių ir kiti interjerai Kaune, Vilniuje, Šiauliuose, Klaipėdoje, Druskininkuose ir kituose miestuose (1959 - 1969 m.)¹⁷ žymiai prisidėjo prie respublikos gyventojų darbo ir poilsio estetiškos aplinkos sukūrimo, aptarnaujančio personalo darbo sąlygų pagerinimo.

"Gintaro" restoranas Vilniuje arch. E. Čekanauskas ir A. Bredikis, metalo plastika dail. K. Valaitis (1966 m.)

Šiuos rezultatus pasiekti mums pavyko gerai sujungus architektų, dailininkų ir statybininkų bendras pastangas. Reikia pasakyti, kad, palyginti, kol kas, nelabai gausi Lietuvoje turima statybinių ir apdailos medžiagų palitra¹⁸, bei prityrusių meistrų, dirbančių interjero ir įrengimo srityje, stoka, didelė dalimi neleido natūroje pasiekti dar geresnių rezultatų. Tačiau tai yra kompensuota jaunų kūrėjų noru ir entuziazmu.

Lietuvos šiuolaikinių visuomeninių pastatų architektūra (ir interjerai) visumoje pasižymi lakoniškais, bet išraiškingais sprendimais, gera vidaus erdvės organizacija bei meno srities ieškojimais. Mūsų architektūrą žymiai praturtino monumentaliojo ir dekoratyvinio meno specialistai — lietuvių vitražo meistrai (prof. S. Ušinskas, dail. A. Stoškus

ir K. Morkūnas, A. Galeckas), metalo plastikos entuziastai (dail. A. Valaitis ir J. Vaidienė), o taip pat skulptoriai, mozaikos bei dekoratyviosios tapybos šakų dailininkai.

Architektų kūrybinis bendradarbiavimas su pažangiaisiais inžinieriais - konstruktoriais (inž. inž. A. Gerliakas, S. Liubeckis Vilniuje, inž. P. Girgždys Kaune), o taip pat su stambiomis organizacijomis, turinčiomis stiprią techniką - medžiaginę bazę, sudarė sąlygas Lietuvos architektūrai vystytis naujais pažangos keliais.

Trumpoje apžvalgoje neįmanoma nušviesti visus būdingus krašto nūdienės architektūrinės kūrybos aspektus. Kaip pradžioje minėjau, bandysime palaipsniui tai atlikti vėliau.

Architektas B. Janavičius

Chicago, 1969.5.27.

1) Projektų vadovas architektūros mokslų daktaras, profesorius Kazys Šešelgis.

2) Projektą ruošė stambus daugelio sričių specialistų kolektyvas eilės metų laikotarpyje.

3) Paskutiniu laiku Lietuvos stambesniuose miestuose žymiai mažiau statomi individualūs gyvenamieji namai.

4) Autorius arch. A. Mačiulis.

5) Autorius arch. E. Čekanauskas.

6) Autoriai arch. A. Sprindys ir arch. V. Stauskas.

7) Autoriai arch. arch. J. Navakas ir B. Zabulionis.

8) Autorius arch. V. Dičius (kiekvienų rūmų tūris virš 80,000 m³).

9) Abiejų projektų autorius Arch. A. Mikėnas.

10) Autoriai arch. arch. A. ir V. Nasvyčiai.

11) Autoriai arch. arch. E. Chlomauskas ir H. Lianzbergis.

12) Gyvenamųjų namų interjeriniuose sprendimuose dar tiek nepasiekta.

13) Žiūr. T. Žodis 1959 Nr. 0 (Red.)

14) Autorius arch. V. Batisa.

15) Autorius arch. E. Chlomauskas.

16) Autoriai arch. arch. E. Jakuciunienė ir A. Jakuciunas.

17) Projektų autoriai arch. arch. V. Usinskaitė, J. Laurusas, J. Makariūnas, A. Sprindys, A. Vaivada, A. Mačiulis, A. Domereckas, A. Vizgirda, šių eilučių autorius ir daugelis kitų.

18) Respublikoje augant chemijos pramonei įvairių plastmasių polivinilchlorido ir kitų gaminių asortimentas vis gausėja.

cija galėjusi būti didesnė, jei ne bereikalingi prastovėjimai uoste dėl nežinomų kliūčių žuviai parduoti. Kolūkis turi net ir mažą žuvies apdirbimo įmonę ir taip pat 2000 ha žemės. Kolūkio gyventojai, atrodo, yra lietuviai, bent lietuviškos pavardės teminimos pranešimuose, bet kolūkio viršininku yra rusas (Biriukov).

Maži velkamų tinklų laivai, su 200 HP motorais, naudojami Baltijos kalno žvejyboje. Administraciniai jie priklauso Klaipėdos tralerių bazei. Baltijos jūra nėra labai žuvinga, todėl Baltijos žvejybos produkcijos santykis su visa produkcija nuolat mažėjo, kai buvo pradėta žvejyba už Baltijos ribų. 1950 m., kai atlantinės žvejybos dar nebuvo, produkcija iš Baltijos sudarė 81 % visos žūklės. Vėliau, kai atlantinė žvejyba palaipsniui plėtėsi, tas santykis nukrito iki 8.3 %, 1964 m.

Masinė žūklė dabar vykdoma įvairių klasių vidutiniais traleriais ir didžiais traleriais, kurie turi ir žuvies apdirbimo įrengimus. Lentelėje II parodyta trijų Pabaltijo kraštų žvejybos laivynų sudėtis 1964 m. Latvijoje ir Estijoje buvo gerokai daugiau mažų laivų, nes pakrančių žvejyba ten yra palankesnė negu Lietuvoje. Ypač tai žymu Estijoje, kur laivų skaičius beveik dvigubai didesnis, bet bendras variklių pajėgumas (HP skaičius) maždaug 30 % mažesnis, negu Lietuvoje.

LENTELĖ II

PABALTIO KRAŠTU ŽVEJYBOS LAIVYNU SUDĖTIS 1964 M.

LAIVO TIPAS	VARIKLIS HP	KROVINYS TONOMIS	LIETUVA		LATVIJA		ESTIJA	
			SKAIČIUS	VARIKLIŲ BENDRAS HP	SKAIČIUS	VARIKLIŲ BENDRAS HP	SKAIČIUS	VARIKLIŲ BENDRAS HP
dieji traleriai	2000	650	7	14000	8	16000	4	8000
dutiniai traleriai šaldytuvais	800	125	2	1600	2	1600	1	800
dutiniai traleriai šaldytuvais	540	204	4	2160	35	18900	33	17820
idutiniai traleriai	400	130	26	10400	40	16000	11	4400
dutiniai traleriai	300	117	119	35700	75	22500	34	10200
ožieji traleriai	200	30	53	10600	53	7950	15	2250
skrančių traleriai	80	10	29	2320	143	12140	96	7680
atorinės valys	80				69	5520		
atorinės valys	20						279	5580
Iš viso			240	76780	425	100610	472	56730

1968 m. sausio mėnesį Lietuvoje jau buvo 17 didžiųjų tralerių, o 1970 m. planuojama turėti 28. Dabar naujai statomi vidutiniai traleriai yra didesniojo tipo su šaldymo įrengimais. Tie šaldymo įrengimai dedami dabar ir į mažesnius tralerius, skirtus Baltijos jūrai. Planuojama per dabartinį penkmetį į žvejybos laivyną investuoti 134 milijonus rublių. Panašus laivynų augimas vyksta taip pat Latvijoje ir Estijoje.

Mažesnieji vidutiniai traleriai, su 300 HP motorais, yra persilpni tinklų vilkimui, todėl jie žvejoja sroviniiais tinklais. Didesnieji vidutiniai traleriai naudoja velkamus tinklus. Jie žvejoja dideliais būriais, po 40 ir daugiau laivų, ir būna vienoje kelionėje 3 - 4 mėnesius. Toks laivynas aptarnaujamas tarnybinio laivo kuriam vidutiniai traleriai perduoda savo žūklę apdirbimui ir gauna kurą, maistą, atsargines dalis, tinklus ir kitus reikmenis. Tarnybinis laivas turi žuvies apdirbimo ir konservavimo įrengimus. Kelionės laikotarpy vienas tarnybinis laivas yra visada su būriu. Paskiras vidutinis traleris vienas apsilanko prie tarnybinio laivo vidutiniškai 7 - 8 kartus per vieną kelionę. Tarnybinis laivas būna žvejojimo lauke maždaug 9 dienas, tada po to plaukia namo, o jį pakeičia kitas. Vidutinių tralerių būrių aptarnavimui yra taip pat ir vien transportinių bei šaldytuvinių laivų.

1964 m. žvejybos laivynas Lietuvoje turėjo 7 tarnybinius laivus (bases), 4 šaldytuvinius ir 8 transportinius. Tuo metu to aptarnaujančio laivyno nepakako: žvejybos laivyno metinis laiko praradimas buvo 1076 laivo dienos (Gargasas, 1965) Tačiau 1965 m. buvo prarastos 4350 laivo dienos, belaukiant prie tarnybinių laivų. Tai maždaug prilygsta dvylikos vidutinių tralerių metiniam darbui (Norgaila, 1966). Aptarnaujančių laivų skaičius šiek tiek padidėjo per keletą pastarųjų metų, tačiau žvejų nusiskundimai, dėl bereikalingai pralaukiamo laiko prie tarnybinių laivų, vis tęsiasi, nes jų uždarbis priklauso nuo žūklės dydžio. Atrodo, kad esama gerokos laivyno planavimo ir statybos vykdymo netvarkos. Laivyno sudėtis atskirose respublikose nepriklauso nuo vietinių įstaigų, bet yra nustatoma vakarų baseino centrinės administracijos, kuri yra išimtinai rusų žinioje.

Didieji traleriai yra labai efektyvūs laivai. Jų pagrindinis privalumas, kad jie nepriklauso nuo tarnybinių laivų. Jie gali žve-

joti individualiai, nes turi žuvies apdirbimo įrengimus ir 80 dienų veikimo spindulį. Pranešimai apie geriausiai dirbančius didžiuosius tralerius rodo, kad jų metinė gamyba siekia 10,000 tonų.

Lietuvos laivams dažnai duodami lietuviški vardai, bet visi užrašai (uosto ir vardo) yra įrašyti rusiškėmis raidėmis.

Žvejybos plotai

Kai kurie atlantinės žvejybos plotai yra gana netoli, pvz., Šiaurės ir Norvegų jūros, tačiau vis tolimesni žvejybos plotai yra minimi pranešimuose apie sugrįžusius į Klaipėdą laivus. Plaukimo laikas į Georges seklumą ir atgal (Georges Bank — į šiaurės rytus nuo Cape Cod) užtrunka 29 dienas ilgiau, negu į Šiaurės jūrą, o į Guineos įlanką, kur laivai iš Klaipėdos taip pat žvejoja, yra maždaug panašus atstumas, kaip į Georges seklumą. Pastaruoju laiku kai kurie laivai iš Klaipėdos žvejojo net prie pietinių Argentinos krantų (Patagonija). Vidutiniams traleriams tokie dideli atstumai būtų neįmanomi, jei jie turėtų sugrįžti į uostą kiekvieną kartą, kai pasiekia pilno krovinio. Be to, senesnieji vidutiniai traleriai neturi šaldymo įrengimų. Visi vidutiniai traleriai išplaukia maždaug keturiems mėnesiam ir iškrauna žuvį į tarnybinius laivus daugelį kartų per kiekvieną kelionę. Tuo būdu vidutiniai traleriai pasidaro pelningi, nepaisant didelių atstumų į žvejybos plotą ir atgal.

Tarnybinių laivų reikalingas skaičius priklauso nuo atstumo. Praplaukimo laikas į Georges seklumą ir atgal yra 34 dienos, pakrovimas ir vidutinių tralerių aptarnavimas — 9 dienos, stovi uoste 10 dienų, tuo būdu viena kelionė yra 53 dienos. Norint aptarnauti 40-ties vidutinių tralerių būrį Georges seklumoje, reikia 6 tarnybinių laivų. Tokį pat būrį aptarnauti prie New Foundlando reikia tik 5 laivų, nes viena kelionė tetrunka 44 dienas, Barenso jūroje — 4 laivų (kelionės laikas — 37 dienos), o prie Islandijos ar Shettlando salų tereikia 3 laivų (kelionė — 29 dienos).

Žvejybos laivai iš Bostono pasiekia Georges seklumą per maždaug 8 valandas. Jų plaukimo laikas ir išlaidos yra labai mažos, todėl laivų išnaudojimas yra maksimalus ir tarnybiniai laivai nereikalingi. Toks atstumas į žvejybos plotą yra idealus, tačiau nevisada įmanomas kraštams su didele žvejybos pramone. Pvz., nemažas japonų laivynas dirba tropiniame Atlante (tuna žvejyboje), bet jie parduoda ar apdirba žuvį Afrikos ar Vakarų Indijos uostuose.

Žvejybos traleris
Рыболовецкий траулер

A fishing trawler
Der Fischertrawler

Ne tik atstumas, bet ir žvejybos ploto derlingumas irgi yra svarbus veiksnys. Kartais išsimoka toli plaukti, jei pilna žūklė gali būti pasiekta per atitinkamai trumpesnę laiką. Kitas veiksnys yra žvejybos plotų įvairumas, kad būtų geras pasirinkimas įvairiems metų laikams. Atlante tas įvairumas yra neblogas. Taigi, Sovietų Rusijos žvejybos laivai iš Baltijos uostų, atrodo, kad yra pakankamai produktyvūs ir pelningi. Tačiau, jei darbo jėgos kaina sovietinėje rusų imperijoje būtų tokia, kaip Vakarų ir Šiaurės Europos kraštų, jų konkurencijos pajėgumas laisvoje pasaulio rinkoje būtų labai abejotinas.

Žvejybos plėtimo reikšmė Pabaltijo kraštams

Pirmoji lentelė rodo, kad žvejybos pramonė dabartinėje SSSR pasiekė aukšto išsiplėtojimo, tačiau, atrodo, kad tai pasiekta skriaudžiant kai kurias kitas ūkio sritis. Ypač žemės ūkis buvo paliktas palyginamai primityvus ir mažai veiksmingas. Tokia kryptis būtų suprantama kraštuose, kur gamtinės aplinkybės yra palankios žvejybai, bet labai nepalankios žemės ūkiui, kaip pvz., Norvegijoje. Rusijoje sąlygos žemės ūkiui įvairuoja tarp patenkinamų ir pirmarūšių. Kyla klausimas, kas juos taip labai stumia į jūrą? Aišku, kad dabartinis žvejybos stovis sovietinėje Rusijoje nėra natūralus tos ūkio šakos išsivystymas, bet yra tik prievartos išdava. Tatai matyti iš investicijų santykio į žvejybą, palyginus su bendromis investicijomis į maisto pramonę. Vidutiniškai, investicijos į žvejybos pramonę Lietuvoje 1945 - 1963 m. buvo 71.3 % visų investicijų į maisto pramonę, bet kai kuriais metais siekė net 89 %. (Gargasas, 1965). Galima prileisti, kad toks santykis buvo ir

kituose Pabaltijo kraštuose ir taip pat visoje Rusijoje.

Kita vertus, žemės ūkis buvo paliktas tokiame žemame lygyje, kad gamyba iš kolūkiečių sklypelių sudarė 50 % viso krašto pieno, 50 % kiaulių ir net 89 % vištų ir kitų paukščių, nors jų turimas plotas yra mažiau negu 8 % viso Lietuvos ariamo ploto, naudojamo kolūkių ir valstybinių ūkių (Lietuvos TSR Liaudies Ūkis, 1966). Kituose SSSR dalyse padėtis yra net blogesnė, nes Pabaltijo kraštų žemės ūkis, pagal rusiškąjį standartą, yra gana aukšto lygio.

Tokio prievartinio žvejybos ugdymo priežastis greičiausiai yra ta, kad žvejyba yra lengviau tvarkoma ir kontroliuojama, negu žemės ūkis, kuris toje sustingusioje biurokratinėje komunistų sistemoje yra painus ir neveiksmingas. Atrodo, kad žemės ūkis neįstengia toje sistemoje veikti, tuo tarpu žvejyba šiaip taip, ar net patenkinamai, veikia. Gali būti ir šalutinių žvejybos ugdymo priežasčių, pvz., karinių, bet žemės ūkio nepažangumas buvo, matyti, tiek žymus, jog nesurasta kitos išeities — kaip tik plaukti į jūrą.

Pabaltijo kraštams tokio greito žvejybos išugdymo reikšmė yra ekonominė, socialinė ir demografinė. Imperinio masto žvejybos ugdymas Pabaltijo kraštams yra prievartinis, bet ne laisvo pasirinkimo išdava. Nepriklausomos Lietuvos ūkiniame išsivystyme, žvejyba augtų, bet ne tokiu mastu, kaip kad dabar. Žvejybos augimas turi būti ūkiškai pateisinamas ir atitinkamai suderintas su visu krašto ūkiu kompleksu. Mano apskaičiavimu, nepriklausomos Lietuvos žvejyba galėtų būti 93,000 tonų per metus, skaičiuojant 15 kg metinio sunaudojimo žmogui ir pusę gamybos eksportui (Mažeika, 1953). Dabartinė Lietuvos žvejyba yra tris kart didesnė. Pabaltijo kraštams būtų lengva kai kuriose rinkose konkuruoti su kai kuriais kraštais, kaip pvz., Norvegija ir pan., kurie turi turtingus žvejybos plotus savo pakrantėse. Be abejo, jų didieji traleriai žvejoja prie Pietų Afrikos ir kituose tolimuose žvejybos plotuose, nes pakrančių žvejyba yra sezoninė. Tačiau vidutinės produkcijos išlaidos jiems yra žemesnės.

Laisvos konkurencijos ūkinėse sistemose pramonės augimas priklauso nuo paklausos, gamybos savikainos, pajėgumo konkuruoti su kitų kraštų gaminiais ir su savo krašto panašios paskirties gaminiais (pvz., mėsa yra konkurencinė žuvis). Jungtinių Amerikos Valstybių žvejyba yra per pusę mažesnė už sovietinės

Rusijos ne todėl, kad šis kraštas nesugebėtų žvejybos išvystyti, bet, kad čia žvejyba priklauso nuo daugelio konkurencinių ir kitokių veiksnių.

Lietuvos okupantai dažna proga neužmiršta palyginti dabartinę žvejybos produkciją su „buržuazinės Lietuvos“ žvejyba. Tai, be abejo, yra niekingas „smegenų plovimo“ būdas. Toks palyginimas yra iš esmės kreivas, nes palyginamos skirtingos epochos ir skirtingi mastai. Jei Lietuva būtų buvęs nepriklausoma per pastaruosius 30 metų, žvejybos ūkis, be abejo, būtų išaugęs iki laisvam ūkiui reikalingo balanso. Ir, vis dėlto, 6 kg metinis žuvis sunaudojimas Lietuvoje 1938 m. (nors daugumoje ir importuotos) nebuvo taip jau dramatiškai skirtingas nuo dabartinio 9 kg sunaudojimo. JAV metinis sunaudojimas žmogui yra 5 kg. Tai, be abejo, labai žemas sunaudojimas ir negali būti paaikškinamas vien aukšta žuvis kaina, palyginus su mėsos kainomis, nes labai reikšmingi yra krašto mitybiniai įpročiai. Pvz., Danija, kur apsirūpinimas mėsos produktais yra labai geras, žuvis metinis sunaudojimas žmogui yra 21 kg, vienas iš aukščiausių pasaulio.

Žuvis kaina yra reikšminga ir, paprastai, juo ji yra pigesnė už mėsą, juo jos sunaudojimas yra didesnis, kaip pvz., Japonijoje, kur metinis sunaudojimas žmogui yra 28 kg. Gi, Sovietų Rusijoje mėsos kainos yra labai aukštos, todėl lauktina didelio žuvis sunaudojimo, nors šios kaina yra taip pat nežema.

Bendras žuvis sunaudojimas SSSR yra nemažas, bet ir nelygus. Statistiniai šaltiniai nepateikia metinio žuvis sunaudojimo žmogui Sovietų Rusijoje, tačiau tai gali būti apskaičiuojama su pakankamu tikslumu. Bendra sovietinės Rusijos žūklė 1965 m. buvo 5,099,700 tonų. Atmetus 30% svorio trąšoms ir žuvis miltams, lieka 3,569,798 tonų. Importuota — 80,000 tonų ir eksportuota — 266,000 tonų. Imant gyventojų skaičių 231 milijoną (UNESCO, 1966), metinis vienam žmogui sunaudojimas buvo 15 kg.

1964 metais 80 % Lietuvos žūklės buvo išvežta ir tik likusioji dalis palikta vietiniam naudojimui. Metinis žmogui žuvis sunaudojimas Lietuvoje buvo daugiau negu trečdaliu mažesnis už vidutinišką sunaudojimą visoje SSSR. Tas 80 % žūklės išvežimas labai intensyviai panaudojamas propagandai, nuolat stengiantis įtikinti, kokia dabar Lietuva laiminga, galinti eksportuoti tiek daug žuvis į daugelį svetimų kraštų. Suminima net apie 15 įvai-

rių eksporto kraštų, įskaitant ir JA Valstybės, kur parduodamos krevetės (shrimps), pagaunamos Guineos įlankoje. Kaip anksčiau matėme, bendras žuvienuos eksportas iš Rusijos yra gana nežymus, palyginus su gamybos apimtim, taip, kad labai maža dalis Lietuvoje gamintos žuvienuos teišaina už Rusijos ribų, o ir ta maža dalis nētiesioginiai eksportuojama. Eksportuoja arba žvejybos ministerija Maskvoje, arba Vakarų baseino centrinė administracija. Tai nėra Lietuvos žuvienuos eksportas, nes jis yra įjungtas į bendrą rusų imperijos eksportą, ir devizos tenka rusams, o ne atskiroms respublikoms.

Su žvejyba susiję demografiniai pasikeitimai

Žvejybos pramonės iššauktas rusų antplūdis yra aktualus klausimas, bet duomenų apie tai gauti yra labai sunku. Gyventojų santykis ir demografiniai pasikeitimai yra stropiai slepiami. Dirbančių skaičius Lietuvos žvejybos pramonėje yra maždaug 20,000 žmonių. Vien tik žvejybos ir aptarnaujančiame laivyne buvo 1968 m. liepos mėn. 15,615 žmonių (Tiesa, 158, 1968). Lietuvos kolonizavimą rusais per žvejybą galima mėginti nustatyti, suvedant

informaciją iš įvairių laikraštinų straipsnių ir pranešimų apie įplaukiančius laivus. Tuose pranešimuose būna paminėti pasižymėję ir sėkmingi kapitonai, labiausiai aktyvūs komjaunuoliai arba tam tikras skaičius darbštumu pasižymėjusių įgulos narių.

Apytikrą demografinį santykį galima su-sekti, suvedus pakankamo skaičiaus pranešimų statistiką. Per pastaruosius pusterčių metų apie kapitonus buvo užtikti 24 pranešimai. Lietuviai kapitonai buvo paminėti 43 kartus ir rusai 31 kartą. Šie skaičiai rodytų, kad lietuvių kapitonų Klaipėdoje yra 58% ir rusų 42%. Įvairūs įgulos nariai buvo minimi 19 pranešimų, kur lietuviškų pavardžių buvo 68 ir rusiškų 25. Šiuo atveju lietuviai sudaro 73% ir rusai 27%. Trys pranešimai buvo apie komjaunuolių veiklą laivuose, kuriuose buvo 6 lietuviai (25 %) ir 18 rusų (75 %). Iš tų santykių matyti bendra demografinė judėjimo kryptis, bet negalima daryti tikslų išvadų, nes duomenys yra nepakankami. Sunkumas dar ir tas, kad tokie pranešimai negali būti laikomi atsitiktiniu (Gauso) procesu, bet gali būti pakrypę. Svarbiausioji pakrypusios statistikos priežastis yra žmonių rūšis. Kolonialistinėje sistemoje tvarkingi ir darbštūs žmonės yra, paprastai, linkę būti namuose, tuo tarpu, kai įvairūs oportunistai, ieškodami

23 lengvesnio gyvenimo, linkę migruoti į kolonijas, į okupuotus eksploatuojamus kraštus. Be abejo, ne visi atėjūnai yra žemiau vidurkio, tačiau tendencija tokio žmonių kokybės pasiskirstymo buvo visose kolonialistinėse tautose ir, be abejo, rusai nėra išimtis. Tuo būdu pabaltiečiai, greičiausiai, yra pajėgesni kasdieninio gyvenimo konkurencijoje už atėjūnus ir todėl dažniau minimi pranešimuose apie pasižymėjusius. Išvedant procento vidurkį iš anksčiau minėtų trijų grupių (kapitonai, įgulos nariai ir komjaunuoliai) rusai sudaro 48 % ir lietuviai 52 %. Tas santykis gal būtų yra nevysai toli nuo tikrovės. Maždaug pusė su žvejyba susijusių Klaipėdos gyventojų yra rusai.

Administracija

Lietuvoje yra vietinė „Tarybų Lietuvos Gamybinės Žuvis Pramonės Valdyba“. Nėra visai aišku, kokios sprendžiamos galios turi to ilgo pavadinimo valdyba. Pagrindiniai Lietuvos žvejyba yra diriguojama iš Maskvos žvejybos ministerijos, per vakarų baseino administraciją, kurios centras yra Rygoje. Vadovaujamose žvejybos pramonės vietose pasiskirstymas yra pusinis. Jei direktorius yra lietuvis, tai vice direktorius yra rusas, ir atvirkščiai.

Apmokymas

Klaipėdoje yra žvejybos mokykla, ruošianti kapitonus, jūrininkus (šturmanus), mechanikus, radiotechnikus ir šaldymo įrengimų technikus. Mokyklos direktoriumi yra Jonas Baltramaitis, bet dauguma mokytojų yra rusai ir mokymas vykdomas rusų kalba. Mokiniai nėra vien iš Lietuvos, bet ir iš įvairių Rusijos kraštų, o taip pat iš Kūbos ir Afrikos. Iš norinčių į mokyklą įstoti 1968 m. tik trečdalis tebuvo priimti. Aprašydama mokyklos veiklą „Tiesa“ (lapkričio 8, 1967) mini, kad toje mokykloje paruošta jau 7000 specialistų. Tačiau ta pati „Tiesa“ (rugsėjo 1, 1968) beveik po metų, pranešė, kad 6000 buvo paruošta per 11 mokyklos buvimo metų. Ekonomijos mėnesinis žurnalas „Liaudies Ūkis“ (liepa, 1966 m.) sako, kad specialistų toje mokykloje paruošta 2500. Šis skaičius gal būtų buvo arčiau tikrovės. Vienuolikos metų mokyklos buvimas ir neatrodo teisingas. Keletas iš Lietuvos pasitraukusių žvejų 1953 m. pasakojo, kad ta mokykla jau veikusi tada ir ji buvusi jau keletą metų.

Socialinės sąlygos

Klaipėdos lietuviai, be abejo, turi nemažai kasdieninių rūpesčių, bet vienas viešas vaiz-

das juos ypatingai erzina. Tai aukšta tvora, aptverta aplink visą žvejojimo uostą, pro kurią nieko nematyti, o įėjimai stropiai saugojami sargybu. Žvejojimo uosto direktorius rusas Silajev paaikšino laikraščio korespondentui, kad tvora esanti reikalinga paslėpti nešvarumą krūvas. Tačiau Tiesa (vasario 16, 1967) aprašo įvykį, parodantį visai kitą tos tvoros uždavinį. Vienas jaunas žvejys, pasiėmęs iš krūvos keletą atmestų (sūdytų netinkančių) silkių. Jis pasisūdė tas silkutes dėžėje, norėdamas parvežti šeimai.

Einant iš laivo pro nelemtus uosto vartus, jis buvo sulaikytas, silkės atimtos ir atleistas iš darbo. Žinant okupanto režimą, tai buvo gana švelni bausmė, tačiau korespondentas nenurimo ir klausinėjo Silajevą, ar nebūtų galima legalizuoti tokių atmestų silkių ribotą atsivežimą namo, jei jūreiviai sumokėtų laivui už tas silkutes savikaina. Silajev'as atsakė griežtą „ne“. Čia, vakarų demokratiniuose kraštuose, niekas nenorėtų tikėti, kad žvejui, išbuvusiam jūroje 120 dienų, negalima atsivežti šeimai keletos atmestų silkių, o dar, be to, nuo visa to apsisaugojama žmogų pažeminančia aukšta tvora su visais vergijos ženklais.

Tas pats korespondentas klausė Silajev'o, kodėl nėra Klaipėdoje atsarginių įgulių laivo iškrovimui ir naujos kelionės paruošimui. Žvejai, išbuvę keturis ilgus mėnesius jūroje, patys turi iškrauti ir paruošti laivą. Silajev'as atsakė, kad tokios atsarginės įgulos esančios nepraktiškos, nes žvejai pažįsta savo laivą geriau ir jiems priklauso tai atlikti. Korespondentas susirišo su žvejojimo ministerija Maskvoje, kuri jį painformavo, kad tokios atsarginės įgulos privalo būti ir jie mano, kad Klaipėdoje jos yra. Visa tai parodo, kokie autokratiški yra rusiškieji biurokratai okupuotuose kraštuose. Taip pat iš to galime matyti, koks grubus yra Klaipėdos žvejojimo gyvenimas, nors jo monotoniją laive stengiamasi pajvairinti kinu ir rekorduotomis paskaitomis. Nuolatiniai nusiskundimai laikraščiuose rodo, kad tų filmų ir kitų priemonių nuolat trūksta.

Išvados

Žvejojimo pramonės išplėtimas okupuotoje Lietuvoje per pastaruosius dvidešimt penke-

ris metus turi tautai įvairios reikšmės. Yra kai kurių teigiamų pusių, bet, taip pat, yra tampriai susijęs su Pabaltijo tautų sunaikinimo pavojais. Vienas iš tų pavojų yra spartus Pabaltijo kraštų kolonizavimas rusais, nepaisant, kad Estija yra 3,8, Latvija 5 ir Lietuva net 6 kartus tankiau apgyvendinta negu Rusija.

Reikia nepamiršti, kad Pabaltijo kraštų žvejojimas yra tik Rusijos žvejojimo perkėlimas į Pabaltijo kraštus, kad tos žvejojimo išvystymas yra daugiausia pabaltiečių nuopelnas. Pabaltijo kraštų gyventojai yra bent iš dalies aprūpinti žuvies produktais. Be to, dalyvaudami jūrinėje veikloje, jie išlaiko ir plečia savo patyrimą bei žinias šioje svarbioje ūkinėje ir techniškoje srityje.

Kita vertus, staigus Lietuvoje žvejojimo pramonės plėtimas yra vykdomas krašto finansiniais ištekliais. Toks perdėtas vienos ūkio šakos ugdymas neina Lietuvos naudai, jis padeda pagrindinai aprūpinti Rusiją ir jos karo mašiną, o kartu trukdo balansuotą kitų ūkio šakų plėtimą, ypatingai žemės ūkio ir maisto pramonės. Savo ruožtu, dėl atsilikimo, apleidimo ir mechanizacijos stokos, žemės ūkis laiko pririštą kaime nenormaliai didelę gyventojų dalį. Tai išnaudojama, kad pateisintus nuolatinį rusų kolonistų antplūdį į Lietuvos miestus, naujos pramonės aptarnavimui. Aišku, kad visa ta eigos grandinė yra suderinta tik su rusų - bolševikų imperijos tikslais.

Bendrai, Lietuvos ir kitų Pabaltijo kraštų žmonės turi sumokėti už savo žuvį nepaprastai aukštą kainą.

BIBLIOGRAFIJA

- Gargasas, P., 1965. Lietuvos TSR jūrinė žvejojimas ir jos materialinė techninė bazė. pp. 133, Mintis. Vilnius.
- Lietuvos TSR liaudies ūkis, 1965. Statistinių duomenų rinkinys. Centrinė statistikos valdyba.
- Mazeika, P., 1953. Lietuvos jūrų žvejojimas. Lietuvos ūkio atstatymo studijų komisijos darbai. Nr. 10.
- Norgaila, V., 1966. Lietuvos žvejojimas penkmetis. Liaudies ūkis. Nr. 5.
- Sakalauskas, A., 1966. Žuvininkystės vystymas vidaus vandenyse. Liaudies ūkis. Nr. 1.
- UNESCO, 1966. Statistical yearbook.
- United Nations, 1966. Statistical yearbook.

Dipl. inž. Antanas Novickis

(Jo 75 metų amžiaus sukakties proga)

„Naujienu“ dienraštyje bent trejetą kartų buvo gražiai aprašyta dipl. inž. A. Novickio 75 metų sukaktis. Paminėjo „Darbininkas“, „Keleivis“ ir „Tėvynė“. Senas jo bendradarbis arch. J. Alyta, skaitydamas paskaitą apie sukaktuvininko atliktus darbus, pripažino, kad newjorkiškiai kolegos tą daro pavėluotai. Technikos Žodis irgi senokai ruošėsi savo bendradarbi paminėti, norėdamas sukaupti vis daugiau žinių. Reikia pripažinti, kad ilgose dienraščio skiltyse mūsų tautos iškilaus veikėjo ir inžinieriaus gyvenimas buvo gražiai išryškintas. Vis vien norisi ir čia kartu su pasaulyje pabirusiais kolegomis, paminėti mūsų mielą vyresnįjį kolegą.

ANTANAS NOVICKIS gimė 1894 m. sausio 23 d. Diržių km., Žeimelio vls., Šiaulių aps. Lankė Mintaujos gimnaziją Latvijoje ir ją baigė 1913 m. Taigi, mokėsi ne lietuvių kalba. Nepaisant svetimos aplinkos, jis niekad neužmiršo kuo gimęs. Nuo jaunų dienų svajoto tapti inžinierium ir todėl, gimnaziją baigęs, stojo į Rygos Politechnikos Institutą. Rygoje pasireiškia aktyviu lietuviškų kultūrinių ir švietimo organizacijų dalyviu. Karas ir artėjantis frontas Rygos Pol. Institutą nustumė į Maskvą, kur jis mokslą tęsė iki 116 metų, ka-

da tapo mobilizuotas ir pateko į karo mokyklą, o paskui paskirtas studijuoti karo inžineriją į Kijevo universitetą. Revoliucijos metu, pirmą kartą pasitaikius, grįžo į Lietuvą.

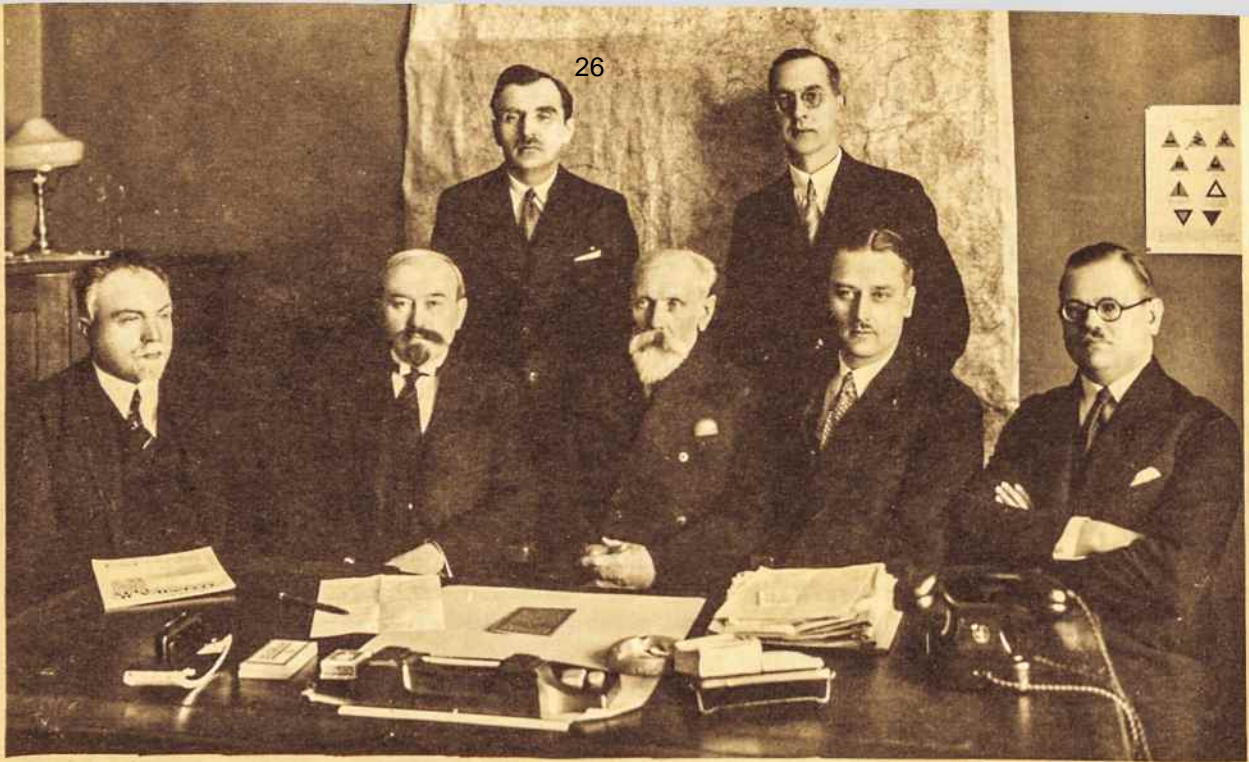
M. Sleževičiaus vyriausybei pašaukus savanorius į Lietuvos besikuriančią kariuomenę, A. Novickis stoja į kariuomenę ir pradeda daugiametę karjerą, kaip karininkas. Kurį laiką buvo Kauno komendanto adjutantu. Tik jis pats galėtų atkurti įdomius atsiminimus iš tų laikų, kada jaunutė Lietuvos valstybė turėjo gintis nuo viešų priešų frontuose ir nuo užsimaskavusių viduje. Kiek žinau, A. Novickis yra aktyvus liudininkas garsioje lenkų peviakų sąmokslų byloje ir komunistų suagituočių kareivių sukilime, kurį tarybiniai „istorikai“ išpūtė iki fantastinio dydžio. Žinoma tokius sukilimus jaunutėje valstybėje ruošti nebuvo sunku ir reikėjo didelio budrumo, kad Lietuvos valstybę būtų galima išvairuoti į taikos gyvenimą.

1923-25 m. studijuoja karo inžineriją Prancūzijoje — Versailles ir įgyja karo inžinieriaus laipsnį. Po to dėsto aukštuosiuose karininkų kursuose ir karo mokykloje, eina ir kitas atsakingas pareigas. Atrodo, kad karinė karjera jo neviliojo. A. Novickis jautė, kad kraštui daug naudingesnis gali būti kaip inžinierius-architektas, — specialybė, kurios taip trūko.

1930 m. išeina į atsargą. Tais pat metais baigia VDU universitetą dipl. stat. inž. laipsniu. Diplominio projekto tema — „Geležinkelio tiltas per Salantą (Žemaitijoje)“. Netrukus pa-

Vyriausias Statybos Inspektorius inž. Antanas Novickis su savo artimiausiais bendradarbiais 1931.XII.5., Kaune. Iš kairės stovi: arch. A. Šalkauskis, K. Slenytė, inž. V. Maciūnas, inž. Leonavičius, stud. arch. J. Alyta, Juodišius. Nuotr. Ek. Karių B-vės Kaune.

Lietuvos Inžinierių Sąjungos Valdyba 1932.II.26. Sėdi (iš kairės): prof. V. Mošinskis, prof. J. Čiurlys, prof. P. Jodelė (pirm.), inž. A. Novickis (sekr.), inž. J. Jankevičius, stovi: inž. V. Taujenis, inž. B. Garšva.

kviestas vadovauti statybos inspekcijai. Rašant apie tai, čia tenka pasinaudoti arch. J. Alytos paskaitos mintimis:

„Ši įstaiga buvo įpareigota atlikti daugybę komplikuočių technišku uždavinių, tačiau, dėl kvalifikuoto personalo stokos, ji negalėjo daug ko nuveikti. Nuo pirmos dienos arch. Novickio administracinių gabumų ir energijos dėka, įstaiga pradėjo didėti personalu ir veikla tiek pačiame centre, tiek provincijoje. Darbų buvo daug, nes tai buvo Lietuvos kūrimosi laikotarpis ir todėl techniška pagalba visame krašte buvo labai reikalinga.

Nuo 1937 m. iki antrosios komunistų okupacijos 1944 metų, beveik be pertraukos man teko dirbti arch. Novickio vadovaujamoje įstaigoje. 1940 m. statybos inspekcijos darbas buvo plačiai išsivystęs. Ši įstaiga parūpino: statybos įstatų pakeitimą dėl pasenusių pastatų nugriovimo, parengė kaimo statybos įstatymą ir jam vykdyti taisykles, valstybinių trobesių prižiūrėjimo taisyklės, kelių ženklų taisykles, slėptuvių įrengimo taisykles ir daug kitų.

Arch. Novickis buvo idealus viršininkas. Darbštus, taktiškas, griežtas savo reikalavimuose, bet drauge paslaugus visur, kur tik galėjo. Jis visada užstodavo pavaldinius ir todėl buvo jų mėgiamas ir gerbiamas.

Be savo tiesioginių pareigų, arch. Novickis yra suprojektavęs ir įvykdęs daug statybinių projektų, tarp kurių paminėtini:

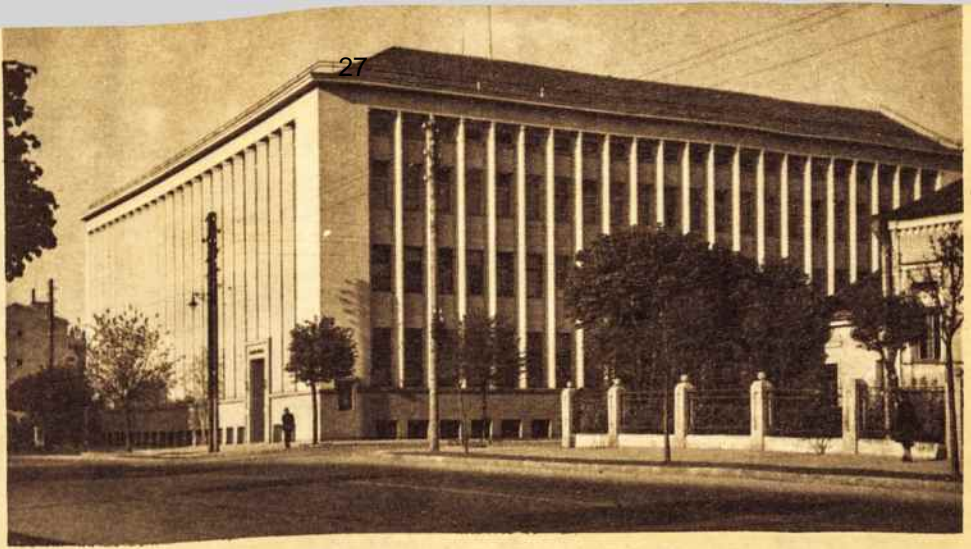
- a) Kauno miesto Ligonų Kasos rūmai (drauge su arch. V. Zemkalniu),
- b) Darbo Rūmai, Kaune (bendradarbiaujant su arch. Lukošaičiu).
- c) Ligonų Kasos Vaikų Sanatorijos kompleksas, Kačerginėje, prie Kauno. (Bendradarbiaujant su arch. N. Mačiulskiu).
- d) K. Škirpos gyvenamasis namas Kaune (bendradarbiaujant su arch. M. Lukošaičiu).
- e) Advokato P. Gužo gyvenamasis namas, Kaune.
- f) Automobilių garažas Birštone.
- g) Linkuvos Gimnazijos patalpų praplėtimas (bendradarbiaujant su arch. N. Mačiulskiu).
- h) Keliolika gyvenamųjų namų, vilų, pramonės pastatų ir kitų (Kaune, Palangoje, Kulautuvoje).

Komunistams okupavus Lietuvą 1940 m., arch. Novickis vadovavo ir toliau tai statybos įstaigai, o kada Kaune buvo sukurta projektavimo įstaiga — komprojektas, jis buvo paskirtas tos įstaigos viršininku.“

Kai Antrojo pasaulinio karo pradžioje vyko lietuvių tautos sukilimas prieš komunistų okupaciją, buvo mėginama atkurti Lietuvos valstybinis gyvenimas. A. Novickis sudarytoje vyriausybėje buvo susisiekimo ministru. Deja, kaip žinome, šios vyriausybės amžius buvo neilgas. Vėliau jis buvo statybos valdybos valdytoju iki pasitraukimo iš Tėvynės.

Man asmeniškai susipažinti su Novickių šeima teko tik tremtyje, Vokietijoje, kai jie atsikėlė gyventi į Schwaebisch Gmuend stovyklą. Jau pats pirmasis įspūdis buvo, kad tai nuostabi šeima, žymiai prašokanti visus kitus

Darbo rūmai, Kaune.

savo intelektu, elgesiu, socialinių santykių srityje. Graudu buvo stebėti p. B. Novickienę pačiuose gražiausiuose amžiaus metuose, bet jau kelioliką metų sunkios ligos pakirstą, likimo paverstą invalide, vežiojamą specialioje kėdėje, nepajėgiančią savo rankomis net pavalgyti ir reikalingą dieną - naktį rūpestingos priežiūros. Kad šios nuostabios moters priežiūra nebuvu lengvas dalykas, teko įsitikinti mums, naujiems pažįstamiems, greit pasijutusiems gerbėjais ir draugais, padedant šeimos nariams, ją pervežti kareivinių laiptais žemyn, arba vėl aukštyn į jos kambarį.

Niekad neteko jos girdėti besiskundžiant sunkiu likimu, reumatiniais skausmais, niekad neteko matyti šešėlio jos vyro ar vaikų veide, belengvinant jos likimą. Bet kuri kita moteris užsidarytų, atsiskirtų nuo žmonių, bet to nebuvu šiuo atveju.

Taip ji stovykloje tapo lyg kokių kultūrinu centru, pas ją niekad netrūko lankytojų ir svečių, kurie mėgo pas ją pabuvoti, pakilti aukščiau kasdienybės, o reikalui esant, be abejo, paklausti patarimo savo reikalais.

Nuo pat jaunųjų amžiaus metų ji pati dirbo Lietuvai, baigė teisių mokslus, buvo bene pirmoji žinoma moteris advokatė. Aišku, kad vyras ir žmona vienas kitą papildė ir jie savo darbais parodė didžiulį pasiaukojimą savo tautos reikalams pačiais kritiškaisiais metais, o vėliau niekad nepalūžo rezistencijoje ir kovoje už Lietuvos laisvę.

Kai dauguma tremtinių laisvai laiką leido ir pramogavo, A. Novickis dirbo. Dažnai jo nebūdavo namuose. Žinojome, kad jis važiuoja į

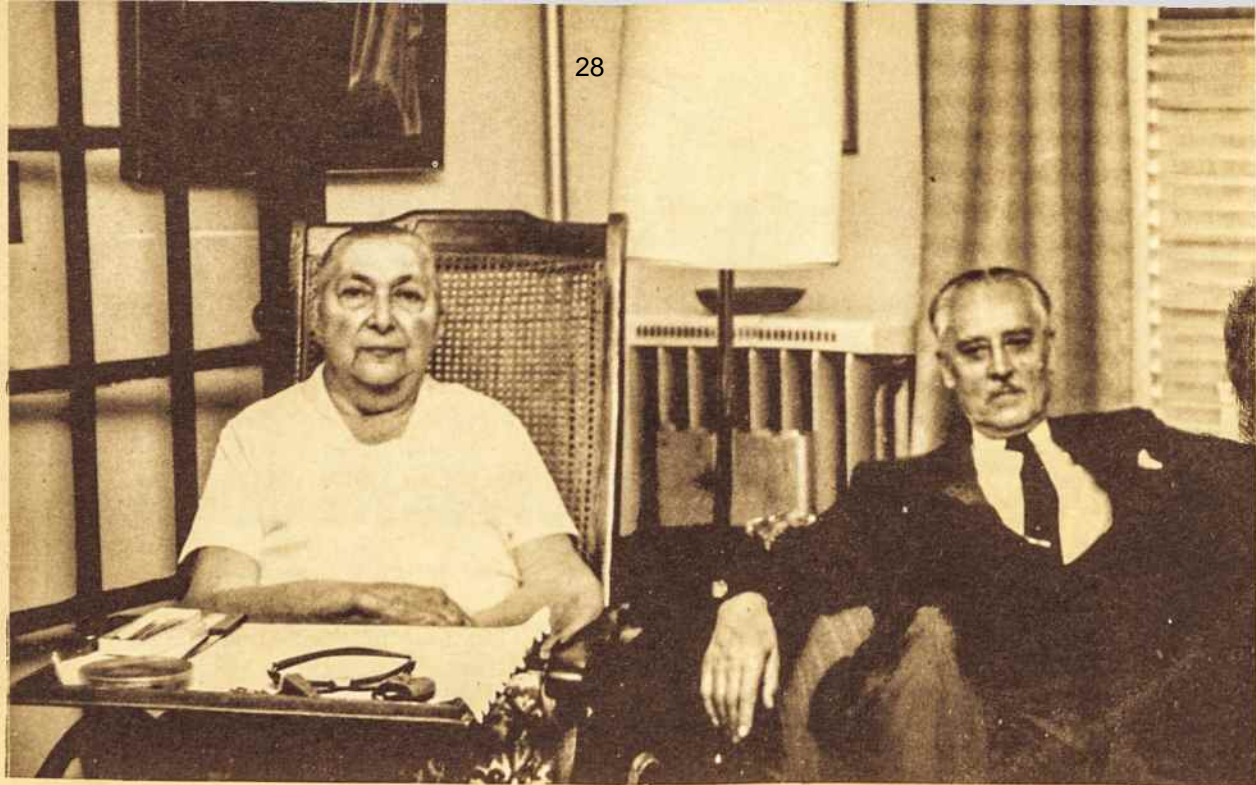
Novickių vila Kulautuvoje.

netolimą prancūzų zoną, kur buvo vadovaujančio organo VLIKo — Vykdomosios Tarybos narys — kultūros tarnybos valdytojas. Teko jam koordinuoti mokyklų ir švietimo reikalus. Matėme jį dirbant ilgas valandas ir kuklioje savo įstaigoje, jei taip galima pavadinti kampaną kareivinių palėpėje. Dažnai jam reikėjo didelio diplomatinio talento, kad intrigų paveiktas darbas nežlugtų ar nepairtų.

Pirmaisiais pokario metais visi turėjome dideles viltis, kad gal netolimoje ateityje galėsime vėl grįžti į savo kraštą ir dirbti atstaty-

Ligonių Kasos rūmai, Kaune.

Inž. Antanas ir Birutė Novickiai.

mo darbus. Judėjo ir inžinieriai, atgaivindami organizaciją, savą spaudą. Energingo tautos atgimimo veterano prof. S. Kairio — Kaminsko skatinami pradėjome studijuoti Lietuvos ūkio įvairių šakų atstatymo problemas.

A. Novickis rūpinosi statybos įstatymo paruošimo klausimu. Speciali komisija (iš pirm. A. Novickio ir narių J. Dragašiaus, K. Kriščiukaičio ir A. Šalkausko) paruošė naujo įstatymo projektą, kurį teisiškai suredagavo teis. V. Mašalaitis. Šis darbas išlieka istorijai — Lietuvos Ūkio Atstatymo Studijų Komisijos darbų vardu buvo atspausintas sąsiuvinis nr. 5 Bostone, 1952 m.

Kai tat dirbome, planavome, Lietuva buvo tuo metu stalininės komunistų diktatūros niokojama ir stumiama vis į didesnę vargą. Tėvai, broliai, seserys buvo raunami iš gimtosios žemės, nežmoniškai terorizuojami — viskas tariamai komunistinio sapno vardan, bet faktiškai dvasios sužlugdymui ir pavergimui. Giliai užmaskuota suirutė tęsėsi apie 10 metų, kai pradėta statyti po gigantomanijos ženklu, daugiausia militarinės sovietų galybės ugdymui.

Pirmasis tremties etapas užsibaigė. Pradėjome kurti naują gyvenimą. Novickių šeimai, atvykus į JAV, New Yorko sritį, teko kurtis nelengvose aplinkybėse: kas dirbo, kas mokėsi, o kas palaikė šeimos dvasią ir šildė namų židinį. Novickių šeima ir čia — New Yorke

buvo lyg koks centras, kur durys retai užsiveria nuo besilankančių veikėjų. Ir čia abu ėjo įvairias pareigas politinėse, bendruomeninėse ir kultūrinėse organizacijose.

A. Novickis buvo 1959 - 1960 m. Amerikos Lietuvių Inžinierių ir Architektų S-gos (ALI AS) pirmininkas, o dabar yra s-gos garbės narys, taip įvertinant jo nuopelnus lietuvių tautai ir savai profesijai.

Baigiant, tenka padėkoti jubilatui A. Novickiui ir šeimai už tokį gražų gyvenimo ir darbo pavyzdį, ryžtantis jų darbo pastangas tęsti ateityje. Linkime sveikatos ir dar ilgus metus dirbti mūsų sąjungos ir visuomenės labui.

K. Kaunas

Atsakydamas į T. Žodžio redakcijos užklausimą, Jubilatas rašo:

Vadovaudamas Statybos Inspekcijos darbams, siekiau:

- a) sutelkti specialistų kadrus (pradžioje jų be galo trūko!)
- b) sukurti geresnes įstatymines normas (buvo paveldėję gerokai pasenusį Rusų imperijos statybos statutą, kuriuo ir turėjome vadovautis. Buvo padaryta pakeitimų. Sudegus Palangos miesto centrai — buvo priimtas įstatymas, leidžiantis pertvarkyti netvarkingus žemės sklypus. Bendrai — miestų rajonuose žemių parceliacija buvo paimta

statybos inspekcijos priežiūron. Buvo galima nugriauti persenusius pastatus miestuose ir miesteliuose. Vykdam tą akciją — miesteliai ir miestai žymiai apsišvarino.

Buvo nustatyti tvorų tipai miestelių sodyboms aptverti. Buvo išleistas kaimų statybos įstatymas (tvarkingai sodybai kurtis). Buvo suvienodinti kelių rodyklių ir kiti ženklai. Pradėtas miestų ir miestelių bei kurortų planų sudarymas (miestų žemių matavimas ir generalinių planų sudarymas. Buvo rūpinamasi gatvių ir kelių tvarkymu: lygus grindyns — asfaltas, plytos, tašyti akmenys; skaldos danga vieškeluose.

- c) Planuota statybinių medžiagų gamybos, pakirstymo ir pervežimo reikalai. (Buvo išdirbtas Mūrinės Lietuvos statybos planas).
- d) Darbų vykdymas:
 Statybos Inspekcija turėjo prižiūrėti visų viešojo naudojimo pastatų statybos vykdymą. Be to, pati projektavo ir vykdė darbus Valskybės ligoninių, prieglaudų, mokyklų, darželių, sanatorijų. Vyriausiojo Statybos Inspektoriaus vykdomasis aparatas buvo: centre — Statybos Inspekcijos kadrai, miestuose ir apskrityse — miestų ir apskričių inžinieriai.

Mano troškimas buvo: GRAŽI TVARKINGA LIETUVA! Vieškeliams taisyti — mašinų pirkimas (grederių). Viešelių tiesinimas, ženklų sutvarkymas, medžiai pakelėse. Vieno kilometro zona abipus plentų ir geležinkelių — Lietuvos pagražinimo plane: pašalinti apsileidimo ir netvarkos reiškinius. Miestų kanalizacija ir geriamuoju vandeniu aprūpinimas (prof. S. Kairio pagalba — paruošiant specialistus ir tikrinant šios srities projektus).

Tarpžinybinė institucija pagrindiniams statybos reikalams derinti — Krašto Statybos Komitetas. Man teko garbė būti jo pirmininku.

Mano organizuota ir vadovauta: Miestų ir apskričių inžinierių ekskursija į Berlyną — atidarė langą niekad užsieny nebuvusiams statybos darbuotojams. Vėliau — ekskursiją į Karaliaučius (Lietuvos Inž. Sąjungos organizuota).

Prieš nepriklausomybės netekimą — inžinierių ir architektų kadrai, tiek kokybe, tiek skaičiumi žymiai išaugo.

Lietuvos statyba, kaip dabar matyti iš tolimos perspektyvos, buvo pasiekusi aukšto europinio lygio.

1969 m., birželio 11 d.

GYVENIME IR VEIKLOJE

MOKSLO IR KŪRYBOS SIMPOZIUMAS

Amerikos Lietuvių Bendruomenės centro valdyba, pirm. inž. B. Nainio vadovaujama, š.m. lapkričio 26—30 d.d. Chicagoje šaukia lietuvių mokslininkų suvažiavimą, pavadintą Mokslo ir Kūrybos Simpoziumu. Pagrindiniai suvažiavimo uždaviniai yra šie: 1) Sudaryti sąlygas mokslinį darbą dirbantiems lietuviams mokslininkams ir profesionalams tarpusavio žinių ir nuomonių pasikeitimui mokslinėje, profesinėje bei kultūrinėje srityje, 2) Supažindinti lietuvių visuomenę su išėivijos lietuvių moksliniu bei profesiniu pajėgumu ir mokslininkų bei profesionalų atsiekimais, 3) Visuomenei duoti vertingų ir įdomių paskaitų iš mokslo bei kultūros pasaulio, 4) Apsvarstyti Pasaulio Lietuvių Mokslo Draugijos steigimo galimybes.

Suvažiavimui rengti, sudaryti du pagrindiniai organai: ALB-nės centro valdyba ir jos sudaryta organizacinė komisija rūpinasi technišku organizaciniu darbu ir lėšomis, o iš mokslininkų sudaryta programos komisija rūpinasi paskaitomis ir simpoziumais. Pastarojoje komisijoje yra artimi TŽ bendradarbiai dr. A. Kliorė ir prof. dr. A. Avižienis.

Mokslininkų simpoziumas vyks dviejose vietose: Jaunimo Centre ir Midway House (Cicero ir Archer). Lygiagrečiai bei vietomis kartu vyks ir lietuvių studentų suvažiavimas, kuriuo rūpinasi pirm. A. Augaitis.

Š.m. lapkričio 26 d. 7 val. 30 min. vakare įvyks simpoziumo dalyvių susipažinimo vakarienė Midway House. Bendras posėdis vyks lapkričio 27 d. Jaunimo Centre, pagrindinė tema — Lietuvis mokslo pasaulyje. Tolimesnės programos temos: Kūrėjai ir jų žvilgsnis į mokslą, Mokslo stovis Lietuvoje, Lietuvių kultūrinė ir mokslinė spauda, Akademinė laisvė ir tvarka, Mokslo 2000 metais. Be to, bus moksliniai filmai jaunimui, paskirų šakų moksliniai posėdžiai, pramogos. Į suvažiavimą kviečiami latvių ir estų mokslininkų atstovai. Taip pat kviečiami ir kitų kraštų lietuviai mokslininkai. Tikimasi, kad šis svarbus lietuvių mokslininkų suvažiavimas, visiems remiant, savo darbais sėkmingai įneš didelį indėlį į lietuvių bei bendrą mokslo lobyną.

Chicago, Illinois

● Arch. Albertas Kerelis, TŽ architektūrinės dalies redaktorius, Chicagoje besiverčias profesine architekto praktika, šiuo laiku taip pat jis eina Cook County, Illinois, Building Dept. vyr. architekto pareigas. Jo žinioje yra planų galutinis peržiūrėjimas ir tvirtinimas, statybų priežiūra, architektų konsultacija, taip pat ir "air pollution" statybinė sritis. Statybinio lygio pakėlimui, arch. Kerelis įsteigė visiems statybos inspektoriams pasitobulinimo kursus — mokyklą, kuriai jis pats vadovauja. Mūsų artimam TŽ bendradarbiui linkime sėkmės.

Jaunieji mokslininkai susirinkime

ALIAS CHICAGOS SK. PAVASARIO ISVYKA

Šiomet ji buvo surengta birželio 21-22 d.d., Union Pier, p. Karaičio vasarvietėje ir, nepaisant nelabai patikimo oro, laikoma pasisekusia.

Gamta pasiryželiams atsidėkojo. Lietaus nebuvo ir tai įgalino visas gamtos pramogas: maudymąsi ežere, mažųjų bei suaugusiųjų sporto varžybas, pirmininko R. Šiaudikio prarastą laužą, pasilinksminimo vakarą, kur foto menininkas inž. A. Giedraitis sukūrė tiesiog šedevrus iš kai kurių dalyvių, kiek sukarikatūrindamas jų veidus. Už tai jam didelis ačiū!

Kaip visada moterų pagalbinis vienetas pasirūpino, kad svečiai ir nariai jaustųsi jaukiai.

Kolega J. Statkus uoliai pravedė vaikų varžybas.

Golfo mėgėjai pasidžiaugė proga pažaisti. Turėjo paskubėti, kad suspėtų pamaldoms, kurias atlaikė dr. kun. F. Gureckas. Jo pamokslas vertė daugelį susimąstyti.

PAVASARINIS SUSIRINKIMAS

Prieš atostogas valdybos sušauktas susirinkimas buvo išimtinai įdomus.

Pirmą kartą jis buvo paskelbtas iškilminguoju, nes tuo norėta pagerbti jaunuosius mokslininkus premijų bei diplomų įteikimo proga.

Antroje dalyje pirmininko R. Šiaudikio pristatytas paskaitininkas R. Vaitys taip pat džiugino visus savo gryna lietuviška technine terminologija.

Jo paskaita apie geležinkelius bus ištiesai atspausdinta artimiausiuose T. Žodžio numeriuose.

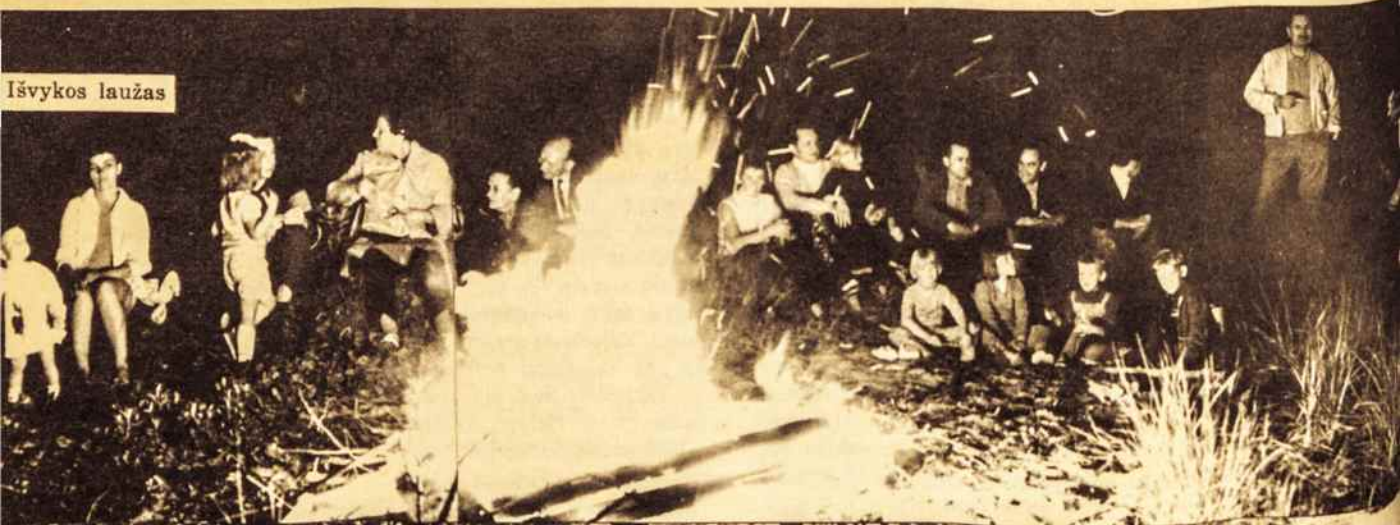
Murėnas

● *Donatas Šatas*, buv. TŽ redaktorius, iš Palatine, Illinois, persikėlė į Warwick, Rhode Island atsakingoms vadovaujančioms pareigoms. D. Šatas, kaip TŽ red. bendradarbių kolegijos narys, ir toliau su TŽ palaiko glaudų ryšį. Linkėdami sėkmės, tikimės, kad ir kiti vietos kolegos, kartu su juo, daugiau jungsis į bendrą TŽ talką.

K A N A D A

Mūsų TŽ atstovas Kanadoje inž. Petras Lelis, dirbęs Department of Highways, nuo š.m. kovo 1 d. išėjo į pensiją, kartu atžymėdamas (vasario 18 d.) savo garbingo 65 metų amžiaus sukaktį. Inž. P. Lelis, kaip TŽ atstovas ir bendradarbis, daug yra nusipelnęs Technikos Žodžiui. Tikimės, kad ir toliau jis nenuilstamai Technikos Žodžiui talkininkaus. Linkime jam ilgiausių metų!

Išvykos laužas

Nuoširdus „Teamworkas.“

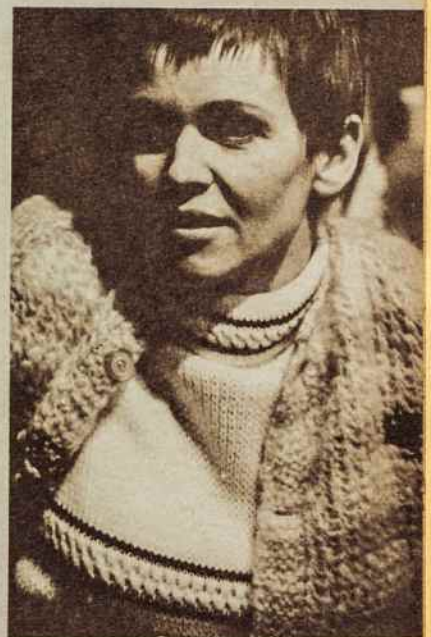
Mažųjų sportas.

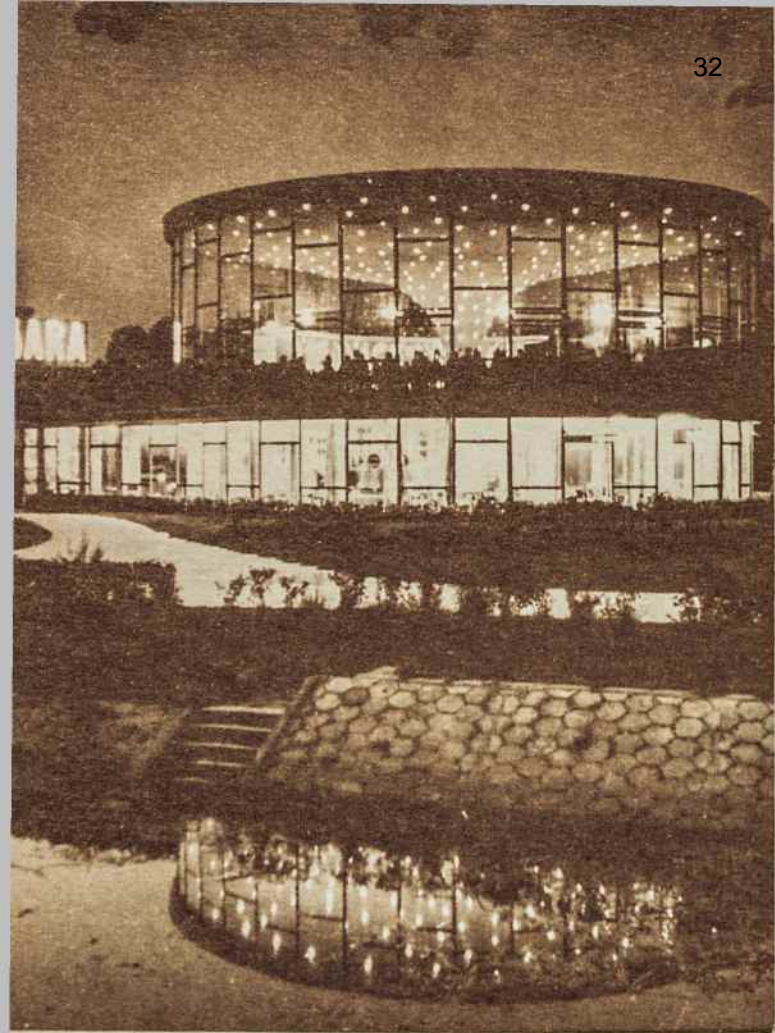

IŠVYKOJE....

Čia ne Dürerio, ne Donatello rankos ir veidai, tai A. Grigaičio foto menas — čekagiečių paveiksłai be teptuko ir pavardžių...

"Vasaros" restoranas Palangoje arch. A. Eigirdas (1963 m.)

Gėlių parduotuvė Vilniuje, arch. D. Juchnevičiūtė (1963 m.)

